

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Politický extremismus a radikalismus:
Sociální konstrukce těchto fenoménů ze strany státních
aparátů/politických aktérů**

Bc. Kateřina Vargová

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Diplomová práce

Politický extremismus a radikalismus:

**Sociální konstrukce těchto fenoménů ze strany státních
aparátů/politických aktérů**

Bc. Kateřina Vargová

Vedoucí práce:

PhDr. Petr Krčál, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu práce PhDr. Petrovi Krčálovi, PhD. za věcné připomínky a trpělivost, se kterou přistupoval k vedení této práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Charakteristika výzkumného přístupu	4
1.1 Sociální konstruktivismus	4
1.2 Teorie nálepkování	8
2 Teoretický rámec a definice	13
2.1 Politický extremismus	13
2.2 Politický radikalismus	15
2.3 Populismus	16
3 Státní aparáty a extremismus	20
3.1 Bezpečnostní informační služba.....	21
3.2 Ministerstvo vnitra ČR	29
4 Soudní znalci a jejich vliv na vnímání extremismu	44
5 Političtí aktéři	50
5.1 Politické strany	51
5.2 Prezident České republiky.....	57
Závěr	62
Seznam pramenů a literatury	65
Prameny a literatura	65
Internetové zdroje	68
Resumé.....	72

Úvod

Obecně můžeme říci, že jako extrémní označujeme jednání, hodnoty a postoje, které jsou většinovou společností považovány za nenormální, vybočující z každodennosti a krajně nezvyklé. Extremismus je proto jednoznačně spjat se společností, ve které je zkoumán [Kalamár – Svoboda – Sunardi – Vopršal 2011: 4]. Proto právě sociální konstruktivismus (srov. Berger a Luckman 1999) představuje základní teoretický rámec této práce. Sociální konstruktivismus představuje teorii silně ovlivňující výzkum společnosti a vztahů jedinců uvnitř společnosti. Teorie nálepkování (viz Becker 1966) pak představuje jeden z přístupů, jak vyložit konstruování sociální reality (zejména s ohledem na deviaci a deviantní chování). Teorie nálepkování poskytuje možnost, jak nahlížet na výstupy veřejných činitelů a politických aktérů a interpretovat, jak se pomocí nálepkování snaží utvářet veřejný diskurz.

Extremismus a radikalismus se dlouhodobě nacházejí v centru zájmu odborné veřejnosti. Extremismus a radikalismus představují hojně užívané termíny, které s sebou nesou negativní konotace a jsou snadno využitelné jako nálepka sloužící ke stigmatizaci (srov. Goffman 2003) a diskreditaci zejména politických oponentů. Postupné vyprazdňování termínů extremismu a radikalismu spolu v kombinaci s jejich stále silnou rezonancí ve společnosti z nich činí silný nástroj, jak diskreditovat a stigmatizovat určité skupiny.

Tato práce si klade za cíl zjistit, v jakém kontextu a jakým způsobem morální podnikatelé (státní aparáty, soudní znalci a političtí aktéři) v České republice pracují s nálepkami extremismus a radikalismus a jak přispívají k tvorbě a reprodukci diskurzu těchto termínů. Jak tyto termíny spadají do jejich rétoriky a jak je využívají k legitimizaci svých postupů a praktik. Zkoumanými aktéry jsou Bezpečnostní informační služba (BIS), Ministerstvo vnitra České republiky (MV ČR), soudní znalci v oboru extremismus, političtí aktéři v takovém postavením, že

jsou schopni aktivně ovlivňovat veřejné mínění (parlamentní strany¹ a prezident republiky).

Zvolenou metodou pro naplnění cíle je obsahová analýza oficiálních dokumentů. V případě státních institucí BIS a MV ČR budou analyzovány výroční zprávy, které instituce pravidelně vydávají a jsou volně dostupné na jejich oficiálních stránkách. Tyto dokumenty dále ovlivňují protixtremistické politiky státu a jsou citovány v médiích. Zároveň vybrané státní instituce představují silné aktéry, jejichž autorita nebývá zpochybňována, a síla přidělené nálepky je tudíž vysoká. V případě soudních znalců, kdy není možné nahlédnout do jejich znaleckých posudků a analyzovat jejich výklad, vychází práce z volně dostupných rozhovorů, rozhovoru se zainteresovaným aktérem a článku bývalého soudního znalce Miroslava Mareše [2016], jakožto autority předního odborníka na extremismus v ČR.

Vzhledem k velkému množství politických stran v ČR jsou zkoumány pouze strany, které uspěly v parlamentních volbách, u nichž se dá předpokládat, že budou mít nejsilnější postavení v efektivním aplikování nálepek extremismu. Vzhledem k vysokému počtu prohlášení a mediálních sdělení jsou v této práci zkoumány pouze jejich programová prohlášení pro volby do Poslanecké sněmovny v letech 2013 a 2017. Domnívám se, že pro zachycení toho, jak strany nakládají s nálepkami souvisejícími s extremismem, jsou jejich programy pro účely této práce dostačující. V případě prezidenta ČR byly zkoumány jeho projevy a rozhovory zveřejněné na oficiálních stránkách Pražského hradu nebo na oficiálních stránkách Miloše Zemana. Nicméně pro velké množství dat jsou pro účely této práce vybrané pouze ty, které nejlépe ilustrují jeho snahy konstruovat percepce extremismu a radikalismu.

---

¹ Vzhledem k tomu, že v českém právním rámci není rozlišováno mezi „stranou“ a „hnutím“, nejsou tyto termíny v práci rozlišeny a dochází k jejich zaměňování.

První kapitola představí výzkumný rámec, ze kterého práce vychází, konkrétně sociální konstruktivismus a teorii nálepkování. Další kapitola představí teoretický rámec a zaměří se na problematiku politického extremismu a radikalismu. Následně se kapitola zaměří na teorii populismu, který souvisí zejména s výzkumem politických aktérů. Další kapitoly se již zaměřují na zkoumané aktéry. Prvními zkoumanými aktéry jsou státní instituce (BIS, MV ČR), které představují hlavní aktéry v identifikování a následném stíhání projevů extremismu. Tyto orgány jsou odpovědné za bezpečnost na území České republiky, monitorování bezpečnostních hrozeb a jejich odhalování. Svým působením přispívají k posilování důvěry občanů ve státní instituce a formování veřejného diskurzu. Zároveň dochází ze strany těchto aparátů k nálepkování určitých skupin, které jsou dále posuzovány jako extremistické.

Další část se poté zaměří na problematiku extremismu z pohledu soudního znalectví. Vzhledem k tomu, že Ústava ČR ani trestní zákon neoperují s pojmem extremismus, tvoří soudní znalci v českém prostředí významnou skupinu, která přispívá k výkladu extremistických symbolů a svou činností se přímo podílí na formování podoby státní politiky ve zkoumané oblasti. Rovněž přispívají ke konstrukci konceptů v řadách represivních složek, které následně tyto konstrukty v praxi uplatňují (viz Miroslav Mareš 2006 a jeho manuál pro PČR).

Následující části se poté zaměří na politické aktéry, kteří se svým působením snaží využít negativních konotací extremismu a radikalismu jako nástroje, jak diskreditovat politické oponenty, jak se odlišit od extremistických subjektů, potažmo legitimizovat své postoje a získat širší podporu nebo stigmatizovat určité skupiny. Výběr konkrétních politických stran bude přiblížen v úvodu dané podkapitoly. V závěru práce dojde k propojení interpretace extremismu výše zmíněnými aktéry.

1 Charakteristika výzkumného přístupu

Obecně můžeme říci, že západní společnosti vnímají demokracii jako nejlepší možné politické uspořádání, kde jsou občané svobodní a jsou si formálně rovni. Jakékoliv akce narušující principy demokracie jsou pak vnímány negativně a společností odsuzovány. Nelze mluvit o tom, co společnost vnímá negativně a pozitivně, aniž bychom opomenuli teorii sociálního konstruktivismu a teorii nálepkování, které souvisí s odsuzováním deviantního chování a tím, co jako deviantní chápeme. Sociální konstruktivismus, tak jak jej popsali Peter Berger a Thomas Luckmann [1999], bývá nejčastěji shrnován do následujících tří vět: „Společnost je lidský produkt. Společnost je objektivní realita. Člověk společenský produkt“ [Berger – Luckmann cit. dle Kabele 1996: 321]. V podstatě se jedná o teorii, která pracuje s premisou, že jedinec působí na společnost, která poté zpětně působí na jedince. Dochází tak k interakci mezi člověkem a jeho sociálním prostředím. Při této vzájemné interakci pak dochází k tomu, že produkt pak zpětně působí na producenta [Kabele 1996: 321]. Důležité procesy v teorii konstruktivismu jsou pak institucionalizace a socializace – ustanovení „reality“ a její následné předání (legitimizace). V tomto ohledu představují státní instituce silného aktéra, který díky svým represivním složkám je schopen vynucovat si určité společensky přijatelné chování.

1.1 Sociální konstruktivismus

Ve své knize *Sociální konstrukce reality* z roku 1966 vychází autoři Berger a Luckmann z předpokladu, že lidé vnímají svět a vztahy ve společnosti jako objektivně dané. Zejména pak sociálně-kulturní formace, které vymezují charakter člověka. Přičemž jsou to právě lidé, kteří „společně vytvářejí lidské prostředí se všemi jeho sociálně-kulturními a psychologickými formacemi.“ [Berger – Luckmann 1999: 54] Z tohoto jejich tvrzení dále vyplývá, že vnímání reality, veškerých společenských struktur a institucí je relativní. Tzn. to, jak se realita kolem nás jeví, není objektivně dané, jedná se pouze o „konstrukt“, který navíc

působí historicky. Otázkou pak zůstává, zda si tuto skutečnost člověk uvědomuje, či nikoliv [Berger – Luckmann 1999: 90].

Poté co dojde k ustavení určité instituce, začne tato instituce procházet vlastním historickým vývojem, který se následně jeví jako objektivní. „[O]bjektivita světa institucí, jakkoli přesvědčivě se tento svět může jedinci jevit, je objektivitou, kterou vytvořil a vymyslel člověk“ [Berger – Luckmann 1999: 63]. Takto ustanovené instituce je pro jedince nemožné ignorovat, protože bezprostředně ovlivňují jeho chování. Svou samotnou existencí představují systém sociální kontroly zejména díky své donucovací moci, kterou nad jedincem mají. K životaschopnosti institucí a udržování jejich autority, slouží institucím sankce [Berger – Luckmann 1999: 58–64]. Vztáhneme-li toto na zkoumané státní instituce (tedy MV ČR a BIS), nelze jim upřít omezující charakter. Ačkoli se jedná o instituce, jejichž primárním cílem je ochrana společnosti a jejich hodnot, jejich pouhá existence omezuje naši pozitivní svobodu a má přímý vliv na naše chování.

Důležitým procesem při ustanovení instituce je legitimizace. Při procesu ustanovení instituce nastává nejproblematictější moment, když se instituce stává historickou. Nová generace nemá přímý vztah k instituci, a její existence musí být tudíž vysvětlena a ospravedlněna – legitimizována [Berger – Luckmann 1999:94]. Proces legitimizace má zásadní roli i při formování konotací extremismu, které se neustále proměňují nejen v závislosti na čase a místě [Charvát 2007: 11], ale i v závislosti na aktérovi, který se snaží utvářet konstrukt extremismu. Aktéři tak budou ve snaze přizpůsobovat vnímání extremismu svým účelům neustále vysvětlovat a ospravedlňovat své výroky. K udržování jimi vytvořeného symbolického světa budou využívat pojmových aparátů, jejichž úspěch je závislý na moci, potažmo na jejich pozici a symbolickém kapitálu, které ve společnosti mají. Výkladové pojmy různých aktérů se logicky střetávají a „[j]de o to, která ze soupeřících definic reality získá převahu“ [Berger – Luckmann 1999:109]. „Čím více jsou legitimizace abstraktní, tím více je méně pravděpodobné, že budou

změněny v souladu s praktickými potřebami situace“ [Berger – Luckmann 1999:117].

Vztah člověka a sociální reality je založený na vzájemné interakci, jedná se o vztah dialektický. Čím více přijímáme určité chování za dané, tím menší je pravděpodobnost, že si takovou skutečnost budeme uvědomovat, a klesá naše schopnost z takového vnímání vystoupit [Berger – Luckmann 1999: 64–65]. Zároveň platí, že pokud se nacházíme ve společnosti jedinců, kteří sdílejí naše názory a hodnoty, dochází ke skupinové polarizaci. Skupina podobně smýšlejících jedinců je daleko náchylnější k tomu se přiklonit k extrému. K takové polarizaci může dojít náhodně, ale i řízeně s cílem vytvořit komunitu stejně smýšlejících jedinců, kteří se budou dále posouvat k extrému [Sustein 2009]. Toho budou využívat zejména populistická hnutí, která se budou snažit takové komunity vytvořit.

Důležitou roli představuje jazyk, díky kterému jsme schopni abstrahovat individuální zkušenosti a předávat je dál v takové podobě, která se jeví jako objektivní. Zároveň jsou tyto abstrahované zkušenosti přenositelné, mohou potkat každého jedince a vytvářejí společné vědění – jedinec uspořádává zkušenosti a jejich významy do soudržného životního řádu, který s ostatními sdílí [Berger – Luckmann 1999: 67–68, 71]. Rozdíl bude však patrný u státních aparátů, které využívají byrokratického jazyka, a zkoumaných politických aktérů, kteří směrem k veřejnosti používají běžný a jednoduše srozumitelný jazyk. Ti se ve veřejném prostoru budou snažit vytvářet takové narativy, které budou jednoduché a snadno reprodukovatelné.

Proces předání vědění zahrnuje „kontrolu a legitimizační procedury, které jsou svázané se samotnými institucemi a vykonávané předávajícími osobami“ [Berger – Luckmann 1999: 72–73]. Jednou vzniklé instituce mají tendenci přetrvávat, nicméně může docházet i k deinstitucionalizaci a postupnému vymizení instituce. Na to, jaké instituce přetrvávají a jaké ne, mají vliv společenské změny a historický

vývoj. Instituce jsou zakotveny ve vědomí jedinců, kteří vtiskují logiku svým zkušenostem s danými institucemi [Berger – Luckmann 1999: 83–84]. Vztaheno k tématu práce lze předpokládat, že zkoumaní aktéři budou využívat nejen svých zkušeností s extremismem (pokud nějaké reálné zkušenosti mají), ale i zkušeností svých spojenců (doma i v zahraničí), a snažit se je zasazovat do takového logického rámce, který bude odpovídat jejich cílům (diskreditaci, stigmatizaci určitého aktéra, nebo naopak k posilování svého postavení).

V rámci institucionalizovaného chování se pohybujeme ve vymezených rolích, které mají kontrolní charakter. Jedná-li jedinec v rámci dané role, nejedná sám za sebe, ale reprezentuje celou institucionální síť chování. Díky této reprezentaci je udržována existence dané instituce, která tak není zbavena subjektivní reality a je neustále oživována lidským jednáním [Berger – Luckmann 1999: 76–77]. Při utváření institucí je rovněž nutné zohlednit jejich relevance – zda jsou relevantní obecně, nebo pouze pro určité role (skupiny). V obou případech se odborníci na danou oblast stávají správci v přidělené oblasti vědění [Berger – Luckmann 1999: 79]. V případě formování vnímání extremismu můžeme předpokládat, že zkoumaní aktéři budou využívat svého postavení a situovat se do role „odborníků“ na danou problematiku. K tomu budou využívat své postavení autorit a další symbolický kapitál [Bourdieu 1984].

Veškeré sociální významy a sub-soubory vědění mají své nositele, z čehož vyplývá, že určitá skupina lidí neustále vytváří dané významy, které jsou pro ni objektivní. Ve společnosti se vyskytují konkurenční skupiny, které mezi sebou soupeří. „Společenské konflikty snadno přerůstají v soupeření mezi rivalskými systémy myšlení, z nichž každý se snaží zajistit si své postavení a zdiskreditovat, když ne přímo zničit, konkurenční systém vědění“ [Berger – Luckmann 1999: 87]. V rámci zkoumaných aktérů (tedy státních institucí, soudních znalců a politických stran) je toto soupeření jasně viditelné. Aktéři aplikují nálepky extremismu na skupiny, které jsou podle nich pro společnost nebezpečné, a tím pádem je nutné

omezit jejich činnost, nebo je v některých případech ze společnosti vymýtit. Taková rétorika jednoznačně splňuje charakteristiky populismu [Mény – Surel 2002; Backes 2007]. Zároveň je zde patrná snaha o nastolování vlastní vize toho, jak by společnost měla optimálně fungovat a jak tuto vizi jejich protivník naborává a znehodnocuje, čímž naborává veřejný pořádek a fungování společnosti.

Berger a Luckmann [1999: 90] přicházejí s myšlenkou, že k jevům vytvořeným člověkem máme tendenci přistupovat jako k jevům objektivním a univerzálně platným. Sociální svět vnímáme jako entitu, která existuje mimo nás. Podle autorů tak nejpálčivější otázkou představuje to, zda si člověk tuto skutečnost uvědomuje, či nikoliv a nakolik tento svět může přetvářet. Morální podnikatelé [Becker 1966: 147], viz níže, si tuto skutečnost uvědomují a snaží se přetvářet sociální realitu tak, aby pro ně byla co nejvýhodnější.

1.2 Teorie nálepkování

Stěžejní dílo pro teorii nálepkování představuje kniha Howarda Beckera *Outsiders* [1966], ve kterém autor zkoumal deviantní chování, kdy na příkladu uživatelů marihuany představil, jak je nálepkování uplatňováno v praxi. Jeho dílo vychází z předpokladu, že díky nálepkám, které jsou spjaty zejména s negativním kontextem (viz deviance) a kterými označujeme jedince či skupiny, tyto jedince a skupiny předurčujeme k určitému jednání. Toto jejich jednání je odvozené od očekávání, které má společnost s příslušnou nálepkou spjato. Lze tedy předpokládat, že zkoumaní aktéři budou udělovat nálepky extremismu, který je rovněž vnímán negativně, zejména za účelem stigmatizace určité skupiny či jedinců.

Udělená nálepka poté vytváří mantinely, ve kterých se jedinec může pohybovat. Nejen, že je pro takto označeného jedince těžké z těchto mantinelů vykročit, není snadné ani změnit to, jak je společností vnímán. Jednou udělená nálepka se jen těžko odstraňuje a vytváří na jedince psychologický nátlak [Raybeck 1988: 371–372]. Becker se proto ve své knize věnuje falešným obviněním, a jedincům či

skupinám, kterým, ačkoli neporušili žádná pravidla, je přidělena deviantní nálepka. Deviace není tedy jakousi kvalitou spáchaného aktu, ale následkem sankcí a pravidel, které jsou následně aplikovány. Deviantem tedy není jedinec, který porušuje pravidla, ale ten, na koho byla nálepka úspěšně aplikována [Becker 1966: 9, 19–22]. To, jak je přidělená nálepka ve společnosti přijímaná rovněž závisí na postavení a symbolickém kapitálu, kterým aktér udělující label disponuje. Proto, aby mohly být určité skupiny označeny nějakým aktérem za extremistické, tedy nemusí splňovat žádné charakteristiky extremismu. Důležité bude, jak společnost tento label přijme a jaký narativ kolem něj aktér (udělující label) vybuduje k legitimizaci takového označení.

To, jaké chování je pro společnost funkční a jaké dysfunkční, je otázkou politickou. Jaká pravidla budou nastavena a vymáhána, jaké chování bude vnímáno jako deviantní a kteří lidé budou označeni jako outsideři, rovněž bývá ustanoveno v politické sféře [Becker 1966: 7]. V této sféře pak dochází ke střetu aktérů, kteří budou soupeřit o primát ve formování toho, co je extremismus a zároveň se budou snažit zničit konkurenční výklad termínu [Berger – Luckmann 1999: 87]. Je nutné rozlišovat mezi deviací primární, kdy je nálepka jedinci udělena na základě jeho prohřešku (respektive porušení pravidel), a sekundární, která je výsledkem chování jedince, kterému byla nálepka devianta přisouzena společností bez jeho předchozího prohřešku, a veřejnost k němu tak přistupuje [Thorsell – Klemke 1972: 394]. Právě sekundární deviace je v udělování labelu důležitou praktikou. Vzhledem k vágnosti pojmů extremismus a radikalismus je pro aktéry snazší vytvářet narativy těchto pojmů a efektivně je využívat k diskreditaci oponentů.

Důležitou roli rovněž hraje to, kdo vytváří a vymáhá pravidla. V tomto kontextu jsou důležité tzv. *morální podnikatelé*. Jedná se o jedince, skupiny nebo organizace, kteří se ujali vedení při označování určitého chování a snaží se rozšířit nebo popularizovat toto označení v celé společnosti [Becker 1966: 147]. To je

typické pro populistické strany, které se takového vedení ujaly při označování nepřátel společnosti a které se snaží tento svůj narativ dále produkovat do společnosti [Černý 2005: 43, Mény – Surel 2002]. Morální podnikatelé mohou uplatňovat jak pozitivní, tak negativní nálepky. Dále mohou tito podnikatelé odstranit pozitivní konotace určitého labelu a změnit jeho význam. Becker [1966: 147] rozděluje morální podnikatele do dvou kategorií: tvůrci pravidel a vymahatelé pravidel. Podtypem tvůrce pravidel je křižácký reformátor (*crusadingreformer*), kterému aktuálně nastavená společenská pravidla nevyhovují a podle kterého je nutné prosadit změnu. Vidí ve společnosti nějaké zlo, které musí být napraveno vytvořením nové sady pravidel. Snahy změnit pravidla sami reformátoři vnímají jako téměř posvátné. Často se jedná o jedince z vyšší společenské vrstvy, jejichž motivy často vychází z jejich humanitárního cítění – snaží se napomoci těm, jejichž status je pod nimi. Nicméně k těmto reformátorům se často přidávají další morální podnikatelé, jejichž jednání nemusí vycházet z altruistických podnětů a kteří se snaží sledovat vlastní agendu [Becker 1966: 147–149]. Politické aktéry (strany a hnutí) můžeme přiřadit k prvnímu typu morálních podnikatelů – tedy reformátorům snažícím se prosadit vlastní vizi společnosti a snažící se nastolit nová pravidla pro její fungování. Podaří-li se reformátorovi dosáhnout jeho cíle a ustanovit nová pravidla, dochází k jejich institucionalizaci – přichází na řadu ustanovení organizace a pravidel pro jejich vymáhání. Vymahatelé (represivní složky) sledují dva zájmy, které se projevují v jejich činnosti. Zaprvé musí obhájit svou vlastní existenci a zadruhé musí získat respekt těch, s kterými jednají. Při obhajování svého bytí čelí dvěma základním problémům: musí demonstrovat, že problém neustále přetrvává a že ustanovení nově vymáhaných pravidel mělo smysl, zároveň musí prokazovat efektivitu a užitečnost. Vymahatelé často utvrzují veřejnost v tom, že problém, kvůli jehož řešení byla jejich instituce vytvořena stále přetrvává (nabývá na síle, nebezpečnosti), a proto je jejich existence nepostradatelnou [Becker 1966: 155–157]. Tato nepřetržitá obhajoba existence je

patrná u státních aparátů, které upozorňují na možná ohrožení veřejného pořádku,² vykreslují se jako instituce schopné společnost před těmito hrozbami ochránit. Neustále produkované dokumenty o stavu bezpečnosti jsou tak neustálou obhajobou jejich bytí. Soudní znalce pak můžeme chápat jako legitimizátora postupů státních aparátů a jejich výkladu extremistické reality (viz kapitola 4).

Deviace tedy nepředstavuje samotný akt porušení pravidel, ale následné aplikování trestu³ a odsouzení tohoto chování. Nicméně k udělení labelu je zapotřebí symbolického kapitálu nejen kvůli společenskému přijetí nálepky, ale i k diskreditaci. Jedinec, nebo skupina, kterému byla negativní nálepka přidělena, může proti takto přidělenému labelu bojovat. K tomu může využít několik strategií. Nálepku může odmítat tím, že se od něj bude distancovat, zpochybňovat jeho obsah a upozorňovat na jeho diskreditační charakter. Snaha vymezit se labelu může vést až k legálním následkům, kdy se takto označení aktéři mohou obrátit na soud.⁴ Nebo mohou zvolit strategii obrácení významu labelu a změny jeho negativních konotací na pozitivní. Další strategií pro stigmatizovaného aktéra je použít termín s jeho původními negativními konotacemi proti aktérovi, který label použil původně [Backes 2007: 246–247]. Pouze aktéři, kteří mají dostatečně silnou pozici pro redefinování labelu mohou tyto strategie využívat. Výjimkou je první strategie vymezování se, která je dostupná i pro aktéry, kteří nejsou schopni formovat diskurz.

---

²Toto jejich obhajování můžeme demonstrovat např. policejní akcí Fénix, která proběhla v roce 2015. Během akce bylo zatčeno několik levicových extrémistů, z nichž několik bylo považováno za první české teroristy. Obžalování byli z plánování útoku na vlak s vojenským vybavením, nicméně úmysl se neprokázalo potvrdit a během soudního líčení vyšlo napovrch několik nesrovnalostí. Obžalování byli zproštěni obvinění a ukázalo se, že celá kauza byla postavena pouze na základě výpovědi dvou tajných agentů, jejichž slova nebyla podpořena ani údajně vzniklými nahrávkami (ty soudu nebyly poskytnuty). Touto kauzou se dá vysvětlit potřeba represivních složek obhajovat svou existenci a vykazovat výsledky, ačkoli zde její výsledky nebyly prokazatelné.

³ Trest nemusí být v podobě sankcí nebo odnětí svobody, ale je nutné jej chápat v širším kontextu jako stigma či marginalizaci.

⁴ Jako například Jean-Marie Le Pen, který žaloval tisk za to, že Národní frontu označil jako pravicově extremistickou stranu.

Vzhledem k tomu, že extremismus představuje vágní pojem, je pro morální podnikatelé snadné interpretovat nejen jeho význam či podobu, zároveň díky svým a priori negativním konotacím představuje efektivní diskreditační nálepku. Takto jej využívají i populistické strany, pro které je typické, že hledají obětní beránky, které mohou vinit ze všech společenských problémů.

2 Teoretický rámec a definice

Jak bylo již řečeno výše, politický extremismus představuje spolu s politickým radikalismem vágní pojmy, do kterých jsou morální podnikatelé schopni promítat své představy sociální reality, vytvářet jejich narativy a efektivně je uplatňovat jako negativní label. Nicméně pokládám za vhodné představit jejich základní definice, z kterých i zkoumaní aktéři musí částečně vycházet.

2.1 Politický extremismus

Na politické ose představuje extremismus názory, postoje a hodnoty, které jsou nejbzdálenější od pomyslného středu osy [Charvát 2007: 9]. Extremismus pak představuje konec osy na obou stranách, za těmito (extremistickými) body se nenachází nic dalšího, nelze jít za extremismus [Backes 2007: 245]. Takové vymezení je však příliš široké a ve své vágnosti extremismus představuje zastřešující pojem pro veškeré ideologie vystupující „[...]proti stávajícímu režimu, bez ohledu na to, z jakých pozic ho kritizují“ [Charvát 2007: 11]. Jasně definici extremismu dále brání proměnlivost termínu závislá na čase, místě a politice (ve smyslu *politics*). Vystupování, které je v jednom bodě vnímáno jako extrémní, může být v jiném bodě nazíráno jako normální. Můžeme tedy říci, že extremismus je spojován s negativními konotacemi, kdy se jednotlivci nebo skupiny (více či méně organizované) snaží svrhnout stávající režim a nastolit režim nový. Díky negativnímu významu pojmu extremismus se samy osoby či skupiny tímto termínem neoznačují a využívají jiných názvů [Charvát 2007: 11]. Takto negativní termín následně slouží k označení politických názorů a aktérů, od kterých se chceme co nejvíce distancovat, nebo je termín v politické sféře často používán jako nástroj, jak diskreditovat či poškodit politické oponenty. Jedná se o označení, které jde za hranici politické legitimacy a kterým se aktér snaží určovat, co je nebezpečné [Backes 2007: 246].

Extrémní pravice i levice směřují k autokratickým řešením, nicméně jejich postavení se liší ve vztahu k demokracii. Podle Uwe Backes [2007: 254] můžeme dva extremistické póly (uvádí příklad marxismu-leninismu a národního

socialismu) posuzovat nejen v jejich vztahu k demokracii, ale i v jejich vztahu k ústavnosti. Zatímco marxismus-leninismus je v takové klasifikaci demokratický a antikonstituční, národní socialismus je antidemokratický a antikonstituční. Backes ve svém článku upozorňuje na různé formy extremismu a dodává, že rozdělení na pravolevé ose není pro uchopení extremismu dostačujícím. Pro potřeby této práce je takové rozdělení postačující, a to zejména s ohledem na české prostředí, kdy se ve veřejné diskuzi jen výjimečně setkáme s jiným dělením extremismu. Rovněž morální podnikatelé v této oblasti nerozlišují jiné druhy extremismu, snad s výjimkou náboženského extremismu či fundamentalismu, který se v českém prostředí v minulosti téměř nevyskytoval. Během několika posledních let rezonuje tento termín v české veřejné debatě, zejména s ohledem na téma evropské migrační krize 2015 a přílivu muslimů, kdy morální podnikatelé začali používat označení „extrémista“ nejen pro migranty vyznávající islám, ale i pro jedince, kteří zastávají náboženskou pluralitu a zaujímají tolerantní postoj. Takoví jedinci jsou některými politickými aktéry označováni jako „vítači“, kteří otevírají dveře „nebezpečí a anti-demokracii“ a aktivně nebrání „české“ hodnoty.

Jak bylo zmíněno výše je ve společnosti nejvíce rozšířeno pravolevé pojetí extremismu, jehož póly jsou vzájemně neslučitelné a stojí v opozici nejen vůči středu, ale i vůči samy sobě. Pravicový extremismus popírá rovnost, tak jak je v moderní době chápána a ústavně ustanovena v demokratických státech. „V současnosti se pravicový extremismus často projevuje jednostranným vyšším hodnocením vlastního „etnika“, „rasy“ či „národa“ (etnocentrismus, rasismus, nacionalismus) a ve snižování skupin, které jsou „jiného druhu“ či „cizí“ (nenávisť k cizincům, xenofobie, heterofobie, antisemitismus)” [Mareš 2003: 22]. Řadíme sem skupiny spadající svou rétorikou od nacismu, přes pravicový populismus, k neofašismu a neonacismu. Ačkoli se může zdát, že jsou pravicoví extrémisté poměrně jednotní, je v rámci pravého spektra značná roztroušenost aktérů, kteří se vůči sobě vymezují. To platí zejména ve vztahu mezi neonacistickými skupinami a skupinami usilujícími o získání politické moci. Zejména ty budou na

neonacistické skupiny veřejně útočit ve snaze se od nich co nejvíce distancovat a získat veřejné sympatie, ačkoli se jejich rétorika podobá [Charvát 2007: 18]. Na rozdíl od pravicového extremismu je cílem levicového extremismu prosadit princip rovnosti ve všech oblastech života. V prosazování rovnosti se levicový extremismus shoduje s demokratickými principy, prosazuje osvobození jedince od všech společenských struktur [Mareš 2003: 22]. Do levého spektra řadíme směry jako komunismus, trockismus, anarchismus, anarcho-komunismus (extrémně rovnostářský pohled s anarchistickou orientací [Backes 2007: 255]) a další. Na rozdíl od pravicového extremismu nalezneme v rámci levicového extremismu větší rozpory mezi jednotlivými směry. Ty jsou patrné zejména v postkomunistické Evropě, kde se anarchismus více distancuje od komunismu, než je tomu v západních zemích [Charvát 2007: 18].

České prostředí je silně ovlivněno německými teoretiky extremismu. Nicméně navzdory silnému německému vlivu chybí v českých zákonech jasné vymezení extremismu a extremistických činů. Zejména díky historickým vlivům a druhé světové válce je pravicový extremismus vnímán jako více nebezpečný než extremismus levicový, který je podle Backese v souladu s demokratickým principem rovnosti.

Dalšími důležitými termíny, které je nutno vymezit v souvislosti se zkoumanými politickými aktéry a zkoumaném období, je radikalismus a populismus. Často dochází k zaměňování termínů a jsou užívány jako synonyma, zejména v masmédiích [Charvát 2007: 10], nelze však tyto termíny volně směňovat.

2.2 Politický radikalismus

Na rozdíl od extremismu je radikalismus starším termínem, ale jeho význam se často měnil. Počátkem 19. století byl radikalismus spojován s republikanismem a národními hnutími usilujícími o svržení monarchie a aristokracie. Z počátku byl termín spojován s demokracií a některé radikální požadavky se staly mainstreamovými. Můžeme se setkat s tendencemi spojovat radikalismus s

revolučním, často levicovým (a v poslední době náboženským) tlakem, který se snaží rozvrátit systém [Bötticher 2017: 74]. Označení radikál referuje k idejím a postojům, „které se nacházejí v blízkosti extremistického prostoru, ale nikoliv v něm“ [Mareš 2003: 33]. Radikálové se stále pohybují v hranicích demokracie, ačkoliv nejsou hranice mezi radikalismem a extremismem jasné, a to zejména díky množství společných atributů [Mareš 2003: 33].

Radikalismus tedy představuje nepřátelské tendence vůči stávajícímu systému a establishmentu. Historicky byly radikální strany spouštěčem pokroku k větší míře demokracie. Na rozdíl od extremistů nejsou radikálové extrémní ve výběru prostředků k dosažení jejich cílů. Dalším rozdílem je, že radikálové neodmítají toto označení, extremisté se naopak snaží označení „extremista“ zbavit [Bötticher 2017: 74–75]. „*Radikalismus je emancipační a nesnaží se podmanit si lidi a prosazovat shodu tak jak to dělá extremismus*“ [Bötticher 2017: 75].⁵ Jako radikála tedy chápu jedince, který se svým působením snaží změnit stávající systém, nikoli jej nahradit systémem zcela novým.

2.3 Populismus

Na to, kolik pozornosti je ze strany sociálních věd věnováno problematice populistických stran, představují tyto strany pouze malý segment stranických rodin. Podle Case Mudda [2016] můžeme výzkum populismu rozdělit na čtyři vlny. První vlna, která probíhala v letech 1945 až 1980, se soustředila zejména na historický popis a kontinuitu mezi předválečným a poválečným obdobím. Druhá vlna se zabývala otázkou úspěšnosti populistických stran v demokratických státech západní Evropy a trvala zhruba od roku 1980 do roku 2000. Třetí vlna představovala posun v oblasti výzkumu populistických stran, kdy se výzkumníci začali zabývat tím, co populistické strany voličům nabízejí a jaký efekt mají na společnost [Mudde 2016: 3–4]. Mudde dále navrhuje nový přístup k populistickým stranám, kdy v poslední době nelze populistické strany jednoznačně odlišit od

---

⁵Radicalism is emancipatory and does not seek to subjugate people and enforce conformity like extremism does.

mainstreamových pravicových stran. Nepomáhá zde ani zjednodušené rozdělení v postoji vůči imigraci a euroskepticismu. Populistické strany rovněž tvoří vysoce heterogenní skupinu a rozdíly jsou patrné již v jejich původu. Některé původně mainstreamové strany se postupně radikalizovaly (jako např. Svobodná strana Rakouska), nebo se jedná o umírněné extremistické strany (Švédští demokraté). Rovněž jejich životnost a stabilita se výrazně liší (srovnej například Francouzskou národní frontu a Alternativu pro Německo), je zde velká různorodost v organizaci jednotlivých stran, od jednočlenných přes kádrové po masové populistické strany. Mudde proto navrhuje nový přístup, kdy na populistické strany nebude nahlíženo jako na nové outsidersy vyzývající systém, ale na institucionalizované a integrované aktéry politického systému [Mudde 2017: 15–16].

Autoři Mény a Surel [2002] poskytují základní charakteristiku populistických stran. Tito aktéři kladou důraz na lid a zdůrazňují význam komunity, kterou jedinci tvoří. Namísto rozdělení na pravolevé ose je pro ně důležitější vertikální štěpení na masy a elity. Důležitý je antagonismus vůči skupině, kterou populisté viní za veškeré společenské problémy. Takovou skupinou mohou být např. migranti nebo etnické menšiny. Poslední charakteristikou je nepřátelský postoj vůči reprezentativní demokracii a jejímu fungování. Ta podle populistů je nástrojem, jak z rukou lidu ukrást moc [Deiwiks 2009: 2]. V Evropě převládá pravicový populismus, který se zejména v západních zemích orientuje na imigrační problematiku, kdy populisté označují imigranty jako původce problémů ve společnosti. Populismus však není novým fenoménem a měl značný vliv na historický vývoj v některých zemích jako například v Argentině (Juan Perón) [Taggart 2004: 270]. Z českého prostředí můžeme použít například definici Petra Černého [2005: 43], který říká, že „[p]opulismus funguje za použití obrazů nepřítele, viníků a používá tzv. obětní beránky. Za viníky jsou označováni cizinci, menšiny, vládnoucí skupina nebo například kapitalisté. Tito jsou náležitě prezentováni a využiti v boji proti vládnoucí skupině. Ta je obviňována z toho, že

viníky podporuje, nedostatečně proti nim zakročuje atp. Typickým pro populismus je to, že na složité otázky nabízí jednoduchá řešení.“

Jak z výše uvedené definice vyplývá, představují populistická uskupení takové aktéry, kteří ze své podstaty budou užívat nálepky k diskreditaci svých politických oponentů a hanění údajných nepřátel nejen „pravé“ demokracie, stejně jako se budou snažit rámovat vybrané segmenty společnosti jako viníky aktuálního nežádoucího stavu. Populismus v posledních několika letech bývá v českém prostředí hojně skloňován. Jedná se spíše o metodu, jak získat podporu veřejnosti a posléze i politickou moc [Černý 2005: 43]. Populisté se pak snaží působit dojemem, že jsou mluvčími lidu, respektive národa, který je vykonstruovaným nepřítelem utlačován.

Výše uvedené definice jsou akademicky přijímané a teoretiky více či méně uznávané. Nicméně předkládaná práce vychází zejména z epistemologického přístupu sociálního konstruktivismu a teorie nálepkování. Zkoumá tedy, jak s danými nálepkami pracují morální podnikatelé, jak legitimizují své postupy a jaké subjekty se snaží diskreditovat.

Jak již bylo řečeno v úvodu jsou zkoumanými morálními podnikateli státní instituce jako BIS a MV ČR, které spadají do skupiny vymahatelů (dle Beckerova dělení), nicméně svým působením přispívají k reprodukci představ o extremismu. Díky svému postavení představují nejsilnějšího aktéra při udělování extremistických nálepek, kdy téměř není možné jejich označení sejmut. Další morální podnikatele představují soudní znalci, jejichž role v českém soudnictví je mimořádně silná. Představují aktéra, který legitimizuje práci PČR a k jehož závěrům se soudci se často přiklánějí. Zároveň spolupracují s výše uvedenými institucemi (zejména s MV ČR) např. na vytváření protiextremistických politik. Ačkoli by mělo jít o odborníky v dané oblasti a formálně neutrální vědce, jejich výklad extremismu silně ovlivňuje to, jak stát na extremismus nahlíží a jak proti němu bojuje. V neposlední řadě jsou morálními podnikateli političtí aktéři, kteří se snaží využít negativních konotací nálepky extremismu a vytvářet takové situace,

kdy je budou moci uplatnit vůči svým oponentům a tím je zdiskreditovat. Zároveň tím legitimizují své cíle (a potažmo sebe sama), protože se snaží společnost ochránit od takto označených subjektů. Následující kapitoly se již podrobně věnují těmto morálním podnikatelům a tomu, jak využívají nálepek extremismu a radikalismu.

3 Státní aparáty a extremismus

Podíváme-li se na to, jak je extremismus definován aparáty České republiky, zjistíme, že ani ty nevyužívají jednotné definice. Hlavní myšlenku mají obě definice stejnou: extremismus představuje hrozbu pro demokratické uspořádání společnosti. Podíváme-li se do minulosti, tak zjistíme, že i hlavní představitelé demokratických principů představovali pro monarchistické a absolutistické režimy hrozbu [Charvát 2007: 21–22]. Co je tedy vnímáno jako extremistické je nutně spojeno s aktuálním vnímáním politického a společenského řádu. K formování společensky rozšířeného diskurzu o extremismu je zapotřebí symbolického kapitálu. Vzhledem k nejednoznačnosti pojmu extremismus, k němuž nevyužívají jednotné definice ani dvě nejvyšší instituce v oblasti bezpečnosti – BIS a MV ČR – je důležité pochopit, jak tyto instituce vnímají extremismus, co pro ně extremismus představuje, respektive jací aktéři termín naplňují.

Po roce 1992 a vzniku samostatné České republiky byly protiextremistické složky policie ČR budovány s ohledem na rasisticky orientovaná hnutí skinheads a ultralevicové jedince se sklonem k militarismu. Situace se začala měnit až v druhé polovině 90. let. Monitorováním extremismu se už od počátku 90. let zabývaly zpravodajské služby. Od roku 1995 dochází rovněž k prvnímu publikování zpráv MV ČR o problematice extremismu. „Ve zprávě se ocitly vedle nacionalistických, neonacistických, komunistických a anarchistických organizací i organizace ekologické a zabývající se ochranou zvířecích práv, což vyvolalo vlnu nesouhlasu v části mediální a politické sféry“ [Mareš 2015: 73]. Od počátku převládá problém s ujasněním si koho do politického extremismu zahrnovat, proto v této oblasti MV ČR začalo více spolupracovat se sociálními vědci [Mareš 2015: 74].

Následující kapitola se zaměřuje na výroční zprávy BIS a zprávy o stavu extremismu na území ČR Ministerstva vnitra, kde dochází k formulacím

extremismu, identifikování extremistických hrozeb a skupin představující potencionální nebezpečí pro společnost.

3.1 Bezpečnostní informační služba

Česká bezpečnostní informační služba v minulosti definovala extremismus jako termín, který je „používán při označování krajně vyhrocených, demokracii nepřátelských postojů a ideologií, jejich nositelů a souvisejících aktivit a jevů. S extremismem se setkáváme na pravém i levém konci politického spektra. Odkud se za určitých okolností a vhodných podmínek může šířit do celé společnosti, vyústit v násilné akce, zaměřené na destabilizaci a následné odstranění demokratického společenského řádu“ [BIS citováno dle Charvát 2007:12].⁶ BIS si jako základní demokratické hodnoty vytyčuje [BIS]:

- právní stát a jeho právní řád
- svobodné volby
- oddělení moci zákonodárné, výkonné, soudní
- zastupitelská demokracie – parlamentní systém
- občanské svobody (projevu, shromažďování, vyznání, vlastnictví...)
- rovnost přístupu k právům a svobodám.

„BIS se tedy zabývá aktivitami subjektů, které se otevřeně či skrytě hlásí k ideologii neslučitelné s právním řádem a demokratickými základy ČR, nebo jejichž aktivity jsou motivovány politicky, ekonomicky či sociálně a které zároveň podněcují k boji proti demokratickému zřízení ČR, k násilným akcím zaměřeným proti představitelům demokratického zřízení, ideologickým odpůrcům a jiným skupinám osob či k potírání práv určitých skupin obyvatel. BIS sleduje i jevy s tím související, které zejména v dlouhodobějším horizontu mohou zvyšovat napětí ve společnosti a přispívat k nedůvěře obyvatel v demokratické principy a právní řád ČR. BIS si je při své činnosti vědoma, že jde o velmi širokou, různorodou a

---

⁶ Tuto definici již není na oficiálních stránkách BIS možno dohledat.

proměnlivou oblast aktivit, jejíž sledování je mimo jiné značně náročné na pečlivé rozlišování mezi legitimním uplatňováním občanských ústavních práv a činnostmi namířenými buď přímo, nebo ve svém důsledku proti demokratickým základům a ústavnímu pořádku ČR“ [BIS].

Zkoumanými dokumenty v případě BIS jsou každoroční výroční zprávy, kde dochází k popisu české extremistické scény, a kde BIS jakožto aktér disponující potřebnou morální autoritou může využívat svého postavení k označení určitého subjektu či jedince jako extremistického aktéra. Zatímco v prvních výročních zprávách (1996–2002) se samostatné kapitoly o extremismu nevyskytují, je zde problematika extremistické scény řešena v rámci jiných kapitol. Dále dochází k rozdělení extremismu na levicový a pravicový a na anarchoautomní scénu (1998 a 1999). Přitom do roku 2000 byl na první pozici levicový extremismus, kdy převládala obava z toho, že se komunistické skupiny budou snažit svrhnout nový demokratický režim a znovunastolit komunistický režim. V roce 2001 se pravicový extremismus objevuje před levicovým a od roku 2003 dochází ke změně struktur výročních zpráv, kde se objevuje samostatná kapitola o extremismu, ten je rozdělen na pravicový a levicový. Od roku 2006 je dělení extremismu specifitější a nevyužívá zjednodušeného rozdělení na pravicový a levicový extremismus, toto dělení přetrvává až do roku 2010. Od roku 2011 se opět navrácí zjednodušení v podobě pravolevé osy, která je dále rozdělena podle aktivních subjektů. Extremismus je v rámci zpráv řešen v kapitole „Zpravodajská činnost a zpravodajské poznatky“, kde se podkapitola s názvem „extremismus“ objevuje až do roku 2011 a od tohoto roku dále je nahrazena kapitolou: „Ochrana ústavnosti a demokratických základů státu. V roce 2015 se v rámci této kapitoly před pravicový a levicový extremismus dostalo téma o protiimigračních a protimuslimských aktivitách, jakožto reakce na evropskou migrační krizi, které bylo řešeno jak samostatně, tak v rámci pravicového i levicového extremismu. Tato podkapitola zůstala součástí zprávy i v roce 2016 a před pravicový extremismus se zařadila ještě podkapitola o nestátním paramilitarismu, která v roce 2015 uzavírala kapitolu

o extremismu. Zpráva za rok 2017 zatím není dostupná, s ohledem na datum zveřejnění předchozích zpráv, dojde k jejímu zveřejnění až v druhé polovině roku 2018. Z toho, jak se proměňuje řazení jednotlivých kapitol, respektive podkapitol, v rámci zkoumaných zpráv, se domnívám, že dochází k jejich řazení podle toho, jak velké riziko pro společnost představují.

Neonacistická scéna byla v roce 2010 značně fragmentovaná, svůj podíl na tom mělo rozpuštění Dělnické strany a obavy neonacistů z dalších státních represí. Dělnická strana se transformovala do nového subjektu s názvem Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS), která se dále přizpůsobila rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a upravila svůj program tak, aby již nebyl kontroverzní. Rovněž představitelé strany se snažili apelovat na to, aby strana nebyla spojována s neonacisty, kteří do té doby tvořili hlavní jádro jejích členů a podporovatelů [BIS 2011: 6]. Ve snaze DSSS oprostit se od neonacistické nálepky, vymezovat se vůči svému minulému působení, je jasný cíl zbavit se negativních konotací a představovat pro širší veřejnost legitimního aktéra v politické aréně [Backes 2007; Charvát 2007]. Za to byla strana samozřejmě kritizována od svých dřívějších podporovatelů z řad neonacistů, kteří tento krok neschvalovali.

Levicová scéna (přesněji marxisticko-leninské skupiny) se potýkala se stejnými problémy – roztržitost, malá členská základna, neshody (vnitřní i vnější s ostatními skupinami). Podle zprávy se levicoví extremisté soustředili na propagaci skrz akce Komunistické strany Čech, Moravy (KSČM) a dalších neextremistických subjektů [BIS 2011: 7]. Z toho můžeme vyvodit, že strana KSČM nepředstavuje pro BIS hrozbu ani extremistický subjekt, jenž by bylo potřeba monitorovat. V roce 2010 tak ani jedna z extremistických scén nepředstavovala hrozbu pro ČR.

Pravicová extremistická scéna se v roce 2011 snažila obnovit své aktivity, které v předešlých letech omezila, zejména díky státnímu tlaku [BIS 2012: 11]. Zde dochází ke spojení legitimizace morálního podnikatele, jenž dává do přímé

souvislosti nižší akceschopnost scény s působením jeho dalších orgánů. Dochází tak vyvolávání trvání nebezpečí a potřeby jeho monitorování, respektive obhajoby existence, jak o tom hovoří Becker [1966]. Pravicová scéna se inspirovala italským neofašistickým hnutím Casa Pound⁷ ve snaze zapojit nové prvky a oslovit širší společnost (zejména mladé). Přestože se transformovaná DSSS snažila oprostít od extremistické nálepky, BIS ji ve své zprávě označila za nejvýraznější pravicově extremistický subjekt [BIS 2012: 11]. Dochází tak ke střetu dvou aktérů – státu a politické strany – ve vnímání extremismu. Ve snaze získat vyšší symbolický kapitál a pokračovat ve strategii zbavení se negativní nálepky využila DSSS napětí kolem nepřizpůsobivých obyvatel v problematických oblastech, což ji přineslo podporu širšího okruhu zejména frustrovaných obyvatel těchto lokalit [BIS 2012: 11]. Tímto jejím krokem dochází k dalšímu rozměňování hranic mezi extremistickými a tradičními politickými aktéry, kdy se DSSS stává relevantní stranou pro širší okruh veřejnosti, který akceptuje její výkladové konstrukty. Z mezinárodního hlediska byl v rámci extremistické scény významný teroristický útok v Norsku spáchaný Andersem Behringem Breivikem. Tento čin byl obhajován na internetové doméně *white-media* (www.white-media.info), zbytek pravicové scény se od útoku distancoval a považoval označování Breivika za pravicového extremistu za účelové. Bezpečnostní složky tak díky obavám, které mohl útok u části obyvatel vyvolat, mohly zintenzivnit boj proti extremismu [BIS 2012: 12]. Pravicový extremisté se tak snažili delegitimizovat kroky státních aparátů namířené proti nim, které chápali jako porušení občanských práv. Mezi takové kroky řadili i monitoring jejich aktivit.

Levicová scéna neprošla výrazným vývojem a nepředstavovala hrozbu. Scéna se nadále vymezovala proti kapitalismu a úsporným opatřením pravicové vlády. Akce pořádané pod hlavičkou levicového extremismu *nepřinesly širší společenskou odezvu*. Aktivní byla levicová scéna v monitorování pravicových

---

⁷ Hnutí minimalizovalo důraz na ideologická východiska a snaží se oslovit širší veřejnost nejen tím, že akcentuje nová témata (např. bydlení pro chudé rodiny). Změnou své image se snaží oslovit zejména mladé. Sami sebe označují za „fašisty třetího tisíciletí“ [Antifa 2011].

extremistů, o nichž zveřejňovala informace na internetu a došlo i k několika případům přímého napadení [BIS 2012: 13].

Ve zprávě z roku 2012 dochází k deklaraci narůstající problematiky ohledně nejasného vymezení konceptu extremismu a jeho uchopení.⁸ Dochází k postupnému uvědomění si právních postihů extremistickými skupinami, které začaly omezovat veřejné projevy, které by mohly porušovat zákon, čímž stěžují jejich okamžitou identifikaci. Krom toho, že se tímto krokem snaží zaujmout širší veřejnost a zvyšovat svůj kapitál, limitují tím možnosti státu (a dalších aktérů) k jejich stigmatizaci a diskreditaci. Zpráva dále mluví o neřešení etnických problémů, zejména v sociálně vyloučených lokalitách, které mohou vést nejen k tomu, že se pravicovým extremistům bude dostávat vyšší podpory, ale že tradiční strany převezmou část extremistické rétoriky a bude docházet k jejich postupné radikalizaci [BIS 2013: 14]. Strany se tak budou snažit označovat obyvatele vyloučených lokalit za viníky a budou jim přidělovat nálepky, které je budou dále stigmatizovat a marginalizovat. Potenciál levicové scény ohrožit demokratický řád ČR je minimální a dlouhodobě nepředstavují levicová uskupení hrozbu. Zpráva rovněž zohledňuje možnost, že se vytrácí smysl striktně rozlišovat mezi pravicovým a levicovým extremismem, to zejména s ohledem na to, že některé incidenty nevycházejí z aktivit klasicky označovaných jako pravicový či levicový extremismus, ale pramení z narůstající nedůvěry občanů v demokratické principy země [BIS 2013: 15]. Z této zprávy jasně vyplývá, že extremistické názory se mohou snadno přelévat do širší společnosti, a to dvojím způsobem: (1) shora, kdy tradiční politické strany budou přejímat extremistickou rétoriku ve snaze působit tak, že problém řeší, nebo se jím minimálně zabývají a není tedy doménou extremistických uskupení; (2) zdola, kdy bude nespokojená společnost stále více naslouchat extremistickým subjektům a minimálně je podporovat ve veřejné sféře (ačkoli pro ně nemusí tyto subjekty představovat potencionálního kandidáta ve

---

⁸ Kdy dochází ke komplikacím v podobě rozlišování „[...] mezi legitimním uplatňováním občanských ústavních práv a činnostmi namířenými buď přímo, nebo ve svém důsledku proti demokratickým základům a ústavnímu pořádku ČR“ [BIS 2013: 14].

volbách), kde bude veřejnost ochotna více naslouchat a přijímat extrémní názory. Následně může dojít k radikalizaci části společnosti, kterou není možné monitorovat tak, jako již dlouhodobě sledované extremistické subjekty.

Protiromské nálady se ve společnosti nadále prohlubovaly a v roce 2013 dosáhly svého vrcholu, čehož využily pravicově extremistické subjekty. Protiromské akce začaly na popud znepokojeného místního obyvatelstva, záhy však akce převzala pravicová extremistická scéna, což se projevovalo i na sestavě participujících, kdy postupně ubývali místní občané a nahrazovali je pravicoví extremisté [BIS 2014: 10]. Zpráva dále negativně hodnotí postoje proromských aktivistů, kteří za viníky vzniklé situace označovali majoritní společnost a nepřisuzovali žádný podíl viny samotným Romům [BIS 2014: 11]. To dále přispívalo k frustraci obyvatel a jejich snazšímu příklonu k extremistickým názorům. Pravicové subjekty však podle zprávy BIS, nepředstavovaly „reálnou hrozbu a bezprostřední ohrožení demokratických základů“ [BIS 2014: 11]. To platilo i pro levicové extremisty, největší nebezpečí pro veřejný pořádek představovaly střety s pravicovými extremisty. Jinak se jejich aktivity snažily vyvažovat ty pravicové: docházelo ke snaze narušovat pravicové akce a protiromská shromáždění, blokády apod. Od roku 2013 byl rovněž patrný nárůst squatterských aktivit [BIS 2014: 12–13].

V roce 2014 došlo oproti roku 2013 k útlumu tématu mezi-etnického napětí, toto téma již nepředstavovalo rizikový faktor. Ačkoli protiromské akce byly nadále pořádány, docházelo k úbytku jejich četnosti a podpory veřejnosti. Proti romským akcím se angažovali „různí občanskí aktivisté“. Neobjektivnost dostupných informací přispívala ke zkreslené představě, kterou česká společnost o Romech má [BIS 2015: 12–13]. Pravicová extremistická scéna nepředstavovala v roce 2014 žádnou významnou hrozbu pro českou demokracii. V hledání nového integračního tématu se jí nedařilo uspět. Poté co se ukázalo, že protiromská politika ji nepřinesla moc podporovatelů a rychle se vyprázdnila, začaly pravicové subjekty hledat jiné téma. Takovým tématem se staly protiislámské nálady, které se u segmentu

společnosti začaly projevovat. Akce pořádané s touto tématikou se nesetkaly se širokou podporou veřejnosti. Další štěpící linií pro pravicové subjekty představoval postoj k situaci na Ukrajině, kdy část scény se stavěla na stranu ukrajinské vlády, zatímco druhá část zastávala proruské postoje. „Malá část scény se přetransformovala v subjekty, které se snaží na první pohled nebudit dojem, že jde o subjekty extremistické. Distančují se od národního socialismu, snaží se prezentovat vlastenectvím, protiislámskou rétorikou a aktivitami proti Evropské unii. Vymezení se proti myšlenkám nacionálního socialismu způsobilo, že na jejich vznik reagovala řada českých pravicových extremistů velmi negativně“ [BIS 2015: 13]. Zřeknutí se národního socialismu a jeho negativních konotací signalizuje u takových aktérů snahu uchopit politickou moc [Charvát 2007: 18]. Docházelo k posilování kontaktů se zahraničními extremistickými subjekty, nicméně tyto kontakty zůstávaly na bázi jednotlivců [BIS 2015: 13–14].

Levicová scéna rovněž nepředstavovala reálnou hrozbu. „Zatímco marxistickoleninská část se nacházela v útlumu, anarchoautonomní spektrum se částečně zaktivizovalo a došlo k nárůstu radikality některých jeho aktivistů“ [BIS 2015: 14]. Aktivní byla Síť revolučních buněk, která se přihlásila k celkem šesti útokům, z nichž pět bylo potvrzených. Cílem byly represivní složky státu (zejména policejní vozy a kamerové systémy). „[A]ktivisté apelovali na revoluční odstranění kapitalismu, vyjadřovali solidaritu osobám z levicově extremistického prostředí v ČR i v zahraničí či brojili proti sledování ze strany státu a proti kamerovým systémům obecně“ [BIS 2015: 14]. Aktivní byly i ekologické extremistické subjekty, které zaútočily na norčí farmy. Aktivní byla scéna v oblasti squattingu [BIS 2015: 15]. Ačkoliv levicová scéna vykazuje vyšší míru radikálnosti v podobě reálných útoků na stát, je pro stát nebezpečnější pravicový extremismus ve spojení s populismem, který má tendence polarizovat společnost a oslabovat státní instituce.

V roce 2015 zaznamenala pravicová scéna značné oživení, kdy s migrační krizí zaznamenala nárůst podpory. Česká společnost začala považovat imigraci za možné bezpečnostní riziko, a tak byla více otevřená názorům zejména pravicových extremistů. Ani to, podle zprávy BIS, nevedlo k ohrožení demokratických principů České republiky [BIS 2016: 10]. Do protiimigrační rétoriky se zapojily i populistické subjekty, které se vůči pravicovým extremistům snažily spíše vymezovat, aby nezískaly nálepku „extremista“, nicméně svými výroky se od nich nelišily.

Téma migrační krize převažovalo ve společnosti i v roce 2016, BIS se tak soustředila na monitorování nejen extremistických subjektů, ale i na populistické subjekty, které byly schopny manipulovat s veřejným míněním a svými postoji k islámu vyvolávaly napětí ve společnosti. Dalším trendem vyzorovaným BIS byla vzrůstající agresivita běžných obyvatel, kteří se svými výroky stále více blížili extremistické rétorice. Nicméně do diskuze se začali více zapojovat odborníci, což vedlo k vyššímu objemu objektivních informací v rámci diskuze a postupnému snižování napětí. S upadajícím zájmem veřejnosti o téma migrace se snižoval i počet protiimigračních akcí a nižší účast běžných občanů. Během několika akcí došlo ke střetům, které vyvolali levicový extremisté [BIS 2017: 13]. Dále se zpráva z roku 2016 zabývala nestátním paramilitarismem, z jehož strany nedocházelo k užití násilí, a který nepředstavoval hrozbu pro bezpečnost ČR. Cílem paramilitárních skupin „bylo připravit se na potenciální zamezení vstupu nelegálních imigrantů do ČR a monitorování bezpečnostní situace v ulicích měst. Svým působením se snažily vyvolat dojem, že české bezpečnostní složky nejsou schopné zvládnout situaci a ochránit území ČR a její občany“ [BIS 2017: 14].

Oproti roku 2015 se pravicová scéna nacházela v krizi, téma migrační krize se postupně opotřebovalo a jednotliví představitelé jej začali pojímat v širším kontextu (stejně jako ostatní populistické objekty) jako nesouhlas s politikami Evropské unie, vymezování se vůči „pražské kavárně“, ostatní témata dříve

typická pro pravicovou extremistickou scénu (jako například protiromská) byla upozadována. Aktéři se tedy snažili udržovat podporu společnosti tím, že neustále hledali nové viníky, které by mohli využít k vlastní legitimizaci. Politické strany nezískaly v krajských volbách podporu, což napomohlo dalšímu rozměňování scény [BIS 2017: 14]. Levicová extremistická scéna spolupracovala s občansko-právními subjekty, kteří společně vystupovali proti pravicovým subjektům. S upadající aktivitou pravicové a populistické scény docházelo k poklesu aktivity levicové scény. Někteří militantně ladění jedinci se pokoušeli napadat oponenty, ale nedocházelo k většímu narušování veřejného pořádku. Sjednocujícím tématem se pro část levicové scény stalo již zmiňované centrum Klinika, které se od března stalo znovu nelegálním squatem. Centru se dostávalo zahraniční podpory, která (dle zprávy BIS) postrádala širší kritický pohled na další souvislosti a zlehčovala rizika akcí levicových extremistů. Oproti roku 2015 došlo ke snížení žhářských aktivit, v roce 2016 byla taková aktivita zaznamenána pouze jednou [BIS 2017: 15]. BIS se ve svých zprávách snaží zařadit squatting k extremistickým aktivitám, tím, že ho rámuje jako pro bezpečnost nebezpečnou nelegální aktivitu.

Ze zpráv BIS plyne, že největším nebezpečím pro český demokratický systém představovala polarizace společnosti v důsledku migrační krize, kdy docházelo ke snižování důvěry běžných občanů v demokratické fungování a principy země. Pravicová ani levicová extremistická scéna nepředstavuje v dlouhodobém horizontu hrozbu, to zejména díky vysoké fragmentaci, postrádání charismatického vůdce a jednotícího tématu.

3.2 Ministerstvo vnitra ČR

Ministerstvo vnitra definuje extremismus jako: „[...] vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. Extremistické postoje jsou způsobilé přejít v aktivity, které působí, ať již přímo nebo v dlouhodobém důsledku,

destruktivně na stávající demokratický politicko-ekonomický systém, tj. snaží se nahradit demokratický systém systémem nedemokratickým (totalitním nebo autoritářským režimem, diktaturou, anarchií)“ [MV ČR 2010]. Mezi základní principy, které by neměly být porušovány, pak patří: „úcta k právům a svobodám člověka a občana, svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát, nezměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu, svrchovanost lidu, volná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů, ochrana menšin při rozhodování většiny, svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezczitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení“ [MV ČR 2003: 1].

MV ČR vydává zprávy o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území ČR, které se podrobně zabývají extremistickou scénou a vycházejí jak ze zpráv BIS, tak ze zdrojů poskytovaných PČR. V těchto výročních zprávách MV ČR se zaměřují na celorepublikový kontext. Zprávy jsou značně obsáhlé, a krom stavu extremistické scény na celorepublikové úrovni se do roku 2012 zabývaly i situací v jednotlivých krajích, výzkum by tak byl značně obsáhlý a pro potřeby předkládané práce shledávám zaměřování se na jednotlivé kraje nepodstatné. Zejména s ohledem na to, že od roku 2013 již situace v jednotlivých krajích není součástí zpráv, je zohledňován pouze celorepublikový rozměr. Rovněž další zkoumaní aktéři (BIS, političtí aktéři) působí (nebo se snaží působit) na celostátní scéně.

Stejně jak tomu bylo u výročních zpráv BIS, i výroční zprávy MV ČR prošly jistým vývojem, nejen co se struktury týče. Dochází například k postupnému oddělení činů z nenávisti, „[n]elze totiž vyloučit, že skupiny osob či jednotlivé

osoby mohou být napadány z řady nenávistných pohnutek[.] Z klimatu ve společnosti již nyní vyplývají možná konfrontační témata: mladí versus staří, úspěšní versus neúspěšní, bohatí versus chudí, zdraví versus nemocní, příslušníci komunity LGBT versus „ti normální“ atd.“ [MV ČR 2011: 2]. Dále dochází k uvědomění si problematiky vyloučených lokalit. Již ve zprávě z roku 2010 zaznívá, že „pojem trestná činnost s extremistickým podtextem, extremistická kriminalita apod. jsou pojmy neudržitelnými a značně omezujícími“ [MV ČR 2011: 2].

Oproti roku 2010 byla extremistická scéna v roce 2011 na obou koncích spektra aktivní, a to zejména v otázkách ekonomických. „Zjevnou příčinou zvýšené aktivity je celospolečenské téma současné ekonomické recese, krize veřejných rozpočtů a obava z podobných důsledků jako v případě některých, např. jihoevropských států. S tím souvisí i vágní a z velké části populistická akcentace a využívání tématu korupce, zdůrazňující kritiku politických elit a sloužící jako další prostředek pro oslovení populace“ [MVČR 2012: 8].

V roce 2012 nebyla zaznamenána žádná výrazná aktivita ani na jednom konci extremistického spektra [MV ČR 2013: 6]. Extrémní pravici nadále dominuje DSSS. Ve zprávě z roku 2012 je podrobněji popsána pravicová scéna a působení nejen DSSS, ale i Autonomních nacionalistů, Svobodné mládeže a Národního odporu. Z levicové scény je zmíněno pouze anarchistické spektrum. Navazování kontaktů se zahraničními uskupeními jsou zmapována zejména v pravicové sféře, která navazovala kontakty zejména v Německu a na Slovensku [MV ČR 2013: 6–7]. „Extremistické subjekty působily a často navazovaly kontakty s jinými subkulturami či zájmovými skupinami. V rámci [pravicových extremistů] lze hovořit o prostředí fotbalových fanoušků, motorkářské gangy a další. V rámci scény [levicových extremistů] se jedná zejména o squatterské prostředí“ [MV ČR 2013: 7].

„V roce 2012 nebyly v rámci krajní pravice, potažmo neonacistické scény, zaznamenány výraznější mobilizační tendence či mimořádné události“ [MV ČR 2013:7]. V souvislosti s volbami 2012 došlo k vyšší aktivitě DSSS, která sestavila kandidátní listiny do všech třinácti krajů, kde se na společných kandidátkách vedle členů DSSS prezentovali i členové dalších subjektů a jedinců z neonacistické scény. DSSS se snažila tematizovat zejména napětí mezi nepřizpůsobivými a majoritní společností. Strana však nedosáhla úspěchu, její největší zisk byl v Ústeckém kraji [MV ČR 2013: 7, 11]. DSSS se formálně zřekla neonacistické ideologie, nicméně spolupráce s členy neonacistického spektra ukazuje, že šlo pouze o rétorický pivot, kterým se strana snažila získat podporu. Stále větší formou propagace se stává internet a virtuální prostředí. Využívány jsou nejen sociální sítě (facebook, libimseti.cz), ale i jiné již etablované servery a weby [MV ČR 2013: 14].

Levicová scéna byla silně fragmentovaná a výrazněji se neprojevovala. Nejvýraznějším subjektem bylo anarchistické spektrum, ostatní subjekty (zejména marxisticko-leninské organizace) byly marginální [MV ČR 2013: 23]. Pro svou propagaci využívá scéna krom internetu nejrůznější happeningy, workshopy a některé občanské iniciativy [MV ČR 2013: 29]. MV ČR marginalizuje levicovou scénu, ačkoli je v porovnání s pravicovou scénou aktivnější.

V roce 2013 sílily protiromské tendence, které přerostly do protiromských akcí, které se konaly od května do října. Pravicové akce namířené proti Romům vyvolaly protiakce pořádané občanskými aktivisty a levicovými extremisty. Podle MV ČR nedocházelo ke střetu těchto dvou scén [MV ČR 2014: 7]. Jako oblasti, kde tradičně dochází k akcím s extremistickým podtextem, identifikuje zpráva Prahu, Moravskoslezský a Ústecký kraj. Zvýšení počtu demonstrací vedlo ke zvýšení počtu trestných činů s extremistickým podtextem, celkem jich v roce 2013 bylo 211 [MV ČR 2014: 7]. Jako nejvýraznější subjekt pravicové extremistické scény označilo MV ČR opět DSSS, zatímco na levé straně spektra pokládá za

nejvýraznější Československou anarchistickou federaci (ČSAF), jejíž organizace spočívá ve volně propojených buňkách, které působí lokálně, a je tedy těžké je identifikovat. V roce 2013 se na levicové scéně podařilo vyzorovat změnu, kdy se její aktivity přesunuly z ulic do klubů a kulturně-informačních center [MV ČR 2014: 7]. Obě scény se snažily působit skrz jiné platformy a iniciativy, které nejsou a priori součástí extremistického spektra.⁹

Zvýšené mezietnické napětí vyvrcholilo několika protiromskými demonstracemi, která se poprvé pořádala v Duchcově a Českých Budějovicích. „Protiromská shromáždění [...] neměla s ohledem na skladbu účastníků, až na výjimky, ryze extremistický charakter. Převážnou většinu přítomných totiž tvořili běžní občané, kteří ventilovali svou frustraci a nespokojenost se situací v daných regionech, přestože mezi účastníky těchto akcí byla i řada pravicových extremistů“ [MV ČR 2014: 8]. Z pravicové extremistické scény se účelně účastnila pouze DSSS, a to pouze protestů v Duchcově. Dalších protestů se účastnily neorganizované skupiny, či jednotlivci, kteří iniciovali střety s represivními složkami. Klesající počet pravicových extremistů na demonstracích a protestech se nerovnal snížení rizika ohrožení bezpečnosti. Naopak, se mohli extremisté „snadněji infiltrovat do davu a podněcovat ho k radikálnějším projevům či činům. Často se jim tak podařilo strhnout k výtržnostem i osoby, které by pravděpodobně bez podobného impulsu pouze pokojně demonstrovaly“ [MV ČR 2014: 9]. Pravicoví extremisté poté usilovali o přenesení tématu do dalších regionů, kde se snažili získat podporu před nadcházejícími volbami do Poslanecké sněmovny. V druhé polovině roku 2013 došlo k největší akci pravicové scény, kdy zorganizovala několik protestů, jejichž účelem bylo mimo jiné rozdrobit síly PČR a deklarovat vlastní sílu a jednotu. Pod dalšími organizacemi proběhly akce namířené proti romské kriminalitě a policejní brutalitě, akcí se zúčastnilo zhruba dva tisíce lidí [MV ČR 2014: 9]. Postupně došlo

---

⁹ „U scény PEX jsou to aktuálně iniciativy Pro-vlast, Generace identity a platformy pro projevy solidarity zaměřené na Sýrii a Kosovo/Srbsko. V rámci scény LEX jsou to neextremistické iniciativy za sociální bydlení nebo platforma Blokujeme, vzniklá v souvislosti s protesty proti demonstracím PEX“ [MV ČR 2014: 8].

k ideovému vyprázdnění akcí, kterých se více účastnili výtržníci, jejichž cílem bylo vyvolávat střety s PČR. „Byť byly zaznamenány jednotlivosti, které lze charakterizovat jako závažné, jednalo se o nesystémové jevy“ [MV ČR 2014: 9].

Levicová scéna v roce 2013 nadále stagnovala. Mezi hlavní problémy, s kterými se scéna neustále potýká patří slabá členská základna a absence vůdčích osobností. Aktivity scény se zaměřovaly na utvrzování směrem dovnitř, než na snahy získat širší podporu [MV ČR 2014: 19]. „Antifašistická uskupení se nadále hojně věnovala otázce boje proti přívržencům krajní pravice. To bylo patrné zvláště v době, kdy začal narůstat počet protiromských demonstrací, ať byly pořádány pravicovými extremisty nebo místními občany“ [MV ČR 2014: 20]. „Radikálnost a snahy o odmítání demokratického zřízení v České republice byly patrné více ve virtuální rovině na internetu a v různých vyjádřeních během několika shromáždění než v reálných činech. Představitelé marxisticko-leninských organizací tak nepředstavovali v roce 2013 přímou hrozbu pro demokratický systém ČR“ [MV ČR 2014: 20].

Pravicová scéna byla v roce 2014 značně fragmentovaná a začala hledat jiná témata, kterými by oslovila širokou veřejnost. Takovým tématem se pro ni stala obrana evropských hodnot a začaly se u ní projevovat islamofobní tendence. Levicová scéna zaznamenala nárůst aktivit. Jako jedna z hlavních bezpečnostních hrozeb bylo v roce 2013 MV ČR identifikováno přejímání extremistických prvků do politického mainstreamu [MV ČR 2015: 7]. „Pravicově extremistická scéna v roce 2014 zůstávala atomizovaná a nepředstavovala ze širší perspektivy výraznější bezpečnostní riziko pro demokratické zřízení České republiky. Navzdory snahám nalézt sjednocující a mobilizační ideu nebyli pravicoví extremisté schopni tento stav změnit. Nedařilo se jim oslovit veřejnost ani přes to, že se snažili využít poměrně mediálně atraktivní témata, jako jsou mezikulturní napětí či vztah české populace k muslimské komunitě“ [MV ČR 2015: 8]. DSSS však zůstává marginální stranou bez podpory široké veřejnosti a nepředstavovala hrozbu pro demokratické zřízení ČR, i tak zůstává vždy prvním aktérem, který je ve zprávách

MV ČR zmiňován, a to i před samotnou sekcí o pravicovém extremismu (srovnej např. zprávy MV ČR 2014, 2015). V roce 2014 se levicová scéna více soustředila na squatterské aktivity a přímé akce namířené proti systému a státní represí. Podle zprávy nepředstavovala levicová extremistická scéna ohrožení pro demokratické principy ČR. Došlo však k nárůstu přímých akcí, ke kterým se přihlásila Síť revolučních buněk (SRB), jednalo se zejména o žhářské útoky namířené proti služebním vozům PČR, nebo kamerovým systémům. Ze zprávy vyplývá, že část levicové scény SRB podporovala, zatímco druhá část preferovala manifestaci svých postojů v rámci stávajícího demokratického spektra. Další aktivity levicové scény (jako již tradičně) byly reakcí na aktivity pravicové extremistické scény. Scéna byla aktivní ve vedení kampaně proti komunálním volbám a volbám do Evropského parlamentu (ničení billboardů, transparenty proti volbám apod.), zapojila se také do mezinárodní kampaně proti NATO. Došlo k radikalizaci části scény zejména s ohledem na žhářské útoky proti státním institucím, tak proti soukromým subjektům a kožešinovým farmám [MV ČR 2015: 15–16, 20].

V roce 2014 tak dochází na pravé straně extremistické scény k hledání nových témat, která by jí přinesla širší podporu veřejnosti, která se nesečkala s úspěchem. Část levicové scény se radikalizovala, zejména SRB, nicméně ani tak nepředstavovala pro státní zřízení ČR hrozbu.

Rok 2015 představoval pro obě extremistické scény nárůst v počtu pořádaných akcí, tak zvýšenému zájmu ze strany veřejnosti, a to zejména s ohledem na migrační krizi, která zasáhla Evropu. Migrační krize představovala zásadní téma na obou koncích extremistického spektra. Změny zaznamenala zejména extrémní pravice, kdy došlo k oslabení ustálených subjektů na úkor subjektů nových. Ty dokázaly oslovit jak podporovatele extremistických skupin, tak protiimigračně naladěný segment veřejnosti. Díky novému zájmu veřejnosti a médií se snažily protiimigrační subjekty legitimizovat své postoje a jakýkoliv nesouhlas s jejich projevy začaly označovat za útok proti svobodě slova [MV ČR

2016: 6]. Využívali tak strategie vymezování se vůči přiděleným labelům [Backes 2007], které jim byli přiděleny s cílem je diskreditovat. „Velká část extrémní levice se snažila na veřejnosti prezentovat prostřednictvím aktivit, které nelze považovat jako extremistické, ale naopak jako hodnotově indiferentní, či dokonce občansky chvályhodné. Extrémně levicové subjekty jsou ale ve Zprávě zmiňovány proto, že někteří jejich členové či sympatizanti se uchylují při prosazování svých cílů k násilným aktivitám (např. napadání ideových odpůrců, žhářské útoky, poškozování cizího majetku apod.)“ [MV ČR 2016: 7]. Takové aktivity levicového spektra, které aparáty vyhodnocují jako „chvályhodné“ mohou představovat snahu přejímání extremistického labelu a měnit jeho konotace na pozitivní [Backes 2007]. V rámci levého spektra zůstávalo nejaktivnější anarchistické hnutí, které se těšilo zvýšené obliby nejen díky akcím pořádaným proti protiislámským demonstracím, ale i díky akcím na protest proti policejní akci Fénix, díky které bylo obžalováno celkem pět osob skupiny Voice of Anarchopacifism.

Nově vzniklé populistické subjekty přejímaly rétoriku pravicových extrémistů, ale zároveň se od nich distancovaly. „Zpravidla byla účelově využívána konstrukce, že všichni migranti jsou muslimové, že islám je z podstaty netolerantní náboženství a že každý muslim je terorista nebo má v sobě zakódovány sklony k patologickému chování. Protiislámské a protimigrantské skupiny dokázaly selektivně vybírat určité zprávy, které měly tuto konstrukci potvrzovat“ [MV ČR 2016: 9]. Nejvýraznějšího aktéra představovalo hnutí Islám v ČR nechceme, které se posléze transformovalo do Bloku proti Islámu (BPI). BPI vystupoval proti muslimům v ČR a celkově v Evropě. Tématem se ovšem stali i multikulturalismus, který pro představitele BPI představuje ohrožení společnosti. Hnutí se dlouhodobě snažilo navázat kontakty s významnějšími politickými aktéry a morálními podnikateli. Spolupráci hnutí navázalo se stranou Úsvit – Národní koalice (ÚNK). Největším úspěchem hnutí však byla jeho účast na shromáždění k oslavám dne 17. listopadu v Praze. Na tomto shromáždění vystoupil i prezident republiky Miloš Zeman [MV ČR 2016: 10], díky tomu bylo shromáždění věnována vyšší mediální

pozornost. Ze vzniklé situace těžily všechny tři strany – Úsvit, BPI i Zeman. „Spolupráce mezi ÚNK a BPI přinesla oběma subjektům určité výhody. ÚNK pomohly nové, mediálně zajímavé osobnosti kolem Martina Konvičky k sebepropagaci. BPI těžil z toho, že jeho partner disponuje poslanci v Poslanecké sněmovně a poskytl mu organizační pomoc. Oba subjekty mohly dále snáze rozvíjet kontakty do zahraničí, zejména s německým hnutím PEGIDA. Zástupci ÚNK nepravidelně navštěvovali demonstrace v Drážďanech, zástupci Pegidy se naopak zúčastnili výše uvedené demonstrace dne 17. listopadu v Praze. Na tomto pražském shromáždění byl přítomen i zakladatel kontroverzního uskupení English Defence League“ [MV ČR 2016: 10].¹⁰ Z toho příkladu, kdy si extremističtí představitelé napříč státy vzájemně vykazují podporu, je patrné, že jejich cílem je legitimizovat jejich postoje. Vytváří tak prostředí jeden pro druhého, odkazováním se na situace v jednom či druhém státě a čerpání zkreslených zpráv. Mezi největší úspěch tak můžeme zařadit navázání spolupráce s francouzskou Národní frontou, a následnou návštěvu její předsedkyně Marie Le Pen v Praze [MV ČR 2016: 11].

Větší míře spolupráce bránilo protiimigrantským subjektům neshody mezi ÚNK a hnutím Svoboda a přímá demokracie (SPD), v čele s Tomio Okamurou. Potenciál, který obě hnutí mají díky svým poslaneckým mandátům, způsobil to, že se s nimi pokoušeli subjekty extremistické scény navázat spoluprací, musely si ovšem vybrat mezi ÚNK a SPD, přičemž DSSS neuspěla už ve svých snahách navázat spoluprací s IvČRN. Problémem bylo hlavně její propojení s neonacistickou scénou. Navázat spoluprací se zpočátku podařilo Národní demokracii (ND), nicméně ani ta neměla dlouhého trvání. Příčinou byla zřejmě přílišná radikalizace jejího předsedy Adama Bartoše [MV ČR 2016: 11]. Nastalá situace však demonstrovala snahu SPD a Tomio Okamury vyhnout se spojení s neonacistickou scénou a nezískat tak nálepkou extremisty/neonacisty, která by mohla vést k nižší

---

¹⁰ Známé uskupení pro své násilné protesty a provokace muslimské komunity ve Velké Británii. Inspirovala vznik dalších národních „obránných lig“, včetně Czech Defence League.

míře legitimacy strany a nižším volebním ziskům (ačkoli byla osoba Okamury některými neonacisty adorována).

V roce 2015 zaznamenalo MV ČR celkem 34 akcí namířených proti Islámu, kterých se účastnilo čtyři sta až tisíc osob [MV ČR 2016: 11].¹¹ Migrační krize neznamena pro všechny extremistické subjekty možnost zviditelnění. Nicméně DSSS, která dříve představovala nejvýraznějšího pravicového aktéra, byla marginalizována politickými aktéry, kteří měli silnější postavení v přiřazování nálepek a neustále poukazovali na její propojení s neonacistickou scénou, čímž byla strana diskreditována a ztratila potenciál oslovovat veřejnost.

Na krajně pravicových akcích docházelo k zapojování neextremistické části veřejnosti, jako například na akcích pořádaných Národní demokracií.¹² „Příkladem lze uvést tzv. kauzu šibenic pro „vlastizrádce“, které vyrobily a držely osoby bez kontaktu či působení v rámci krajní pravice“ [MV ČR 2016: 15]. Pravicová scéna využívala toho, že širší veřejnost zastávala k migraci a Islámu stejné, nebo podobné stanovisko jako její vlastní subjekty, a svolávala nejrůznější akce, ke kterým se však extrémně pravicové subjekty ne vždy otevřeně hlásily.¹³ Tím docházelo k stírání hranic mezi tím, co je považováno za extremistické jednání a co nikoliv. Velká část veřejnosti se nechala vtáhnout do výkladového světa extremistických subjektů a jejich názory se stávaly více extrémní (viz Sunstein 2009). Celkově můžeme říci, že v roce 2015 byla migrační vlna tématem, které rezonovalo nejen v pravicové extremistické scéně, ale i v širší veřejnosti. Díky tomu si pravicový extrémisté slibovali oslovit širší veřejnost, získat větší podporu nejen veřejnosti, ale i v rámci navazování nových kontaktů na půdě parlamentu. Nicméně parlamentní strany si uvědomovaly rizika spojená s úzkou spoluprací

---

¹¹ Výjimkou akce ze 17. listopadu, kde vystoupil prezident Zeman. Zde byla účast zhruba 2 500 osob.

¹² Tzv. „tábory lidu“ kde se projevovaly radikální názory širší společnosti.

¹³ Kdy se například Dělnická mládež „[...] podílela na uspořádání demonstrace proti imigračním kvótám dne 26. června v Brně, kterou však oficiálně svolala pod záštitou facebookové iniciativy „Nechceme utečence v České republice“ [MV ČR 2016: 15].

s pravicovými extremisty (zejména s neonacisty) a od podobných subjektů se průběžně distancovaly (viz SPD).

Levicová scéna se rovněž mobilizovala, jednalo se ve směr o akce proti akcím pořádaným pravicovými subjekty, kterých se rovněž účastnily další občanské iniciativy. Aktivní bylo i anarchistické hnutí, a to zejména s ohledem na policejní akci „Fénix“, jejíž cílem bylo zatknout osoby podezřelé ze zapojení do militantní skupiny SRB [MV ČR 2016: 17].¹⁴ Policejní akce vyvolala odpor na levicové extremistické scéně a došlo k většímu prosazování umírněných subjektů, které daly vzniknout nové platformě s názvem Antifénix. Jednalo se o platformu vyjadřující podporu zadrženým a pořádající akce proti represi státu [MV ČR 2016: 18]. Dalšími tématy rezonujícími levicovou scénou byly protiválečné protesty a squatting. Levicová uskupení jsou malá, víceméně neorganizovaná a jejich aktivity zůstávají na okraji zájmu veřejnosti [MV ČR 2016: 19]. Nepředstavují tak silného morálního podnikatele či politického aktéra, který by byl schopen účelně pracovat s extremistickou nálepkou.

Migrace i v roce 2016 představovala citlivé společenské téma, díky kterému se mimo jiné zachovávaly dříve zformované domobrany a různá paramilitární uskupení, která představovala alternativu státním bezpečnostním složkám [MV ČR 2017: 6]. Šlo tak o snahy skupin upozorňovat na neschopnost státu ochránit vlastní občany a znehodnotit PČR v očích občanů. „[V]ýskyt radikalizovaných militantních jedinců či malých skupin“ [MV ČR 2017: 7] patřil mezi hlavní bezpečnostní hrozby v roce 2016. Jako bezpečnostní hrozbu nově MV ČR zařadilo do zprávy „zpochybňování principů pluralitní demokracie, vypouštění dezinformací. [Kde] [c]ílem tohoto snažení je oslabení hodnot spojených se západními demokraciemi, narušení transatlantického spojení a vyvolání informačního a hodnotového chaosu. Tzv. tradiční politické subjekty jsou stále

---

¹⁴ „Ti se skrze komuniké zveřejněná na internetových stránkách levicově extremistických subjektů přihlásili k sérii žhářských útoků, které byly zaměřené proti majiteli pražské restaurace Řízkárna a proti policejním vozidlům“ [MV ČR 2016: 18].

méně schopné nabízet tomuto rozvratnému extremistickému působení alternativu“ [MV ČR 2017: 7].

V pravicové scéně byla patrná frustrace z odlivu členské základny během posledních dvou let (a to navzdory krátkodobému oživení díky migrační krizi) a některé subjekty se uchýlovaly k radikálnějším postojům ve snaze získat si pozornost a podporovatele. Takovým příkladem byla Národní demokracie a její předseda Adam Bartoš. Policie zadržela „předsedu ND pro podezření ze spáchání trestného činu, kdy ve své řeči na protiimigrační a protimuslimské demonstraci vyhrožoval politikům „trestem nejvyšším“. Při zadržení napadla část účastníků zasahující policisty a byly zadrženy další 4 osoby“ [MV ČR 2017: 8]. Této akce se účastnilo podstatně méně demonstrujících. V průběhu roku bylo rozhodujícím faktorem účasti, zda ND organizovala akci sama, nebo byla jejím spoluorganizátorem (v takovém případě byla účast daleko vyšší) [MV ČR 2017: 8]. Docházelo k dalšímu prorůstání neonacistické scény s ND, které v době, kdy se ND snažila získat co nejvíce voličů před nadcházejícími krajskými volbami, působilo ve straně značné pnutí a následné štěpení strany. Oproti ND se v roce 2016 značně marginalizovala DSSS, která ztratila podporu neonacistického hnutí.

V roce 2016 došlo k incidentu v pražské Thunovské ulici, který byl zneužit „tzv. alternativními médii k šíření nepravdivé zprávy o tom, že maskovaní útočníci měli být ve skutečnosti policií řízení provokatéři. Na místě přítomný kriminalista v civilním oděvu, posléze přezdívaný jako „muž v hnědé bundě“, byl lživě označen za koordinátora údajné „policejní provokace“. Tato lživá zpráva se před jejím vyvrácením velmi intenzivně šířila a odrazila se i ve zpravodajství některých médií, která bývají hodnocena jako seriózní“ [MV ČR 2017: 11]. To mělo opět sloužit ve prospěch extremistů, kteří se tímto postupem snažili vyobrazovat jako oběti represivních složek, které je neprávem napadají. Zároveň mělo toto vyobrazení vzbudit sympatie u společnosti.

Volební potenciál extremistických pravicových stran, nebo stran apelujících na antiimigrační nálady ve společnosti, byl, s výjimkou SPD, minimální. Vzrostla však aktivita alternativních médií, která se snažila šířit atmosféru strachu a v rámci kterých dostávala prostor protiimigrační a protimuslimská uskupení [MV ČR 2017: 12]. Paramilitární a domobranecké skupiny v roce 2016 nepředstavovaly hrozbu, ačkoli se snažily budit dojem, že české bezpečnostní složky nejsou schopny ochraňovat hranice ani své občany, s vyčpíváním tématu migrace se marginalizovala i jejich veřejná podpora. Nedošlo k další radikalizaci těchto subjektů. Některé z nich disponovaly kontakty na představitele separatistické Doněcké lidové republiky. Díky tomu došlo ke krátkému otevření zastupitelského centra Doněcké republiky, to bylo záhy zrušeno. Ozbrojování skupin bylo vedeno legální cestou, nedocházelo tak k obcházení státu [MV ČR 2017: 12–13].

Levicová scéna oproti roku 2015, kdy byla poměrně aktivní zejména v reakci na kauzu Fénix, procházela určitou stagnací. Mezi hlavní aktivity nadále patřilo pořádání koncertů, osvětových akcí a monitoring pravicových extremistů (nejen) v krajských volbách. Došlo rovněž k výraznému útlumu aktivit SRB, která se více než na žhářské útoky soustředila na falešné nahlašování výbušných zařízení, a to i v budovách státních institucí. Stále aktivní byla scéna v oblasti squattingu [MV ČR 2017: 15].

Ze zkoumaných zpráv (2011–2016) vyplývá, že nedocházelo k výraznému ohrožení ČR. Nejzávažnější byla situace v roce 2013 s ohledem na meziethnické napětí a vzrůstající protiromské nálady ve společnosti, které se snažili extremistické subjekty využít ke své legitimizaci, nicméně šlo o krátkodobý stav. Další nebezpečí představovala polarizace společnosti v roce 2015, kdy docházelo k tomu, že část veřejnosti ztrácela víru v demokratické principy a fungování země, čehož využili populistické subjekty. Ty podporovaly atmosféru strachu a vykreslovaly imigranty jako potenciální hrozbu pro bezpečnost české společnosti. V roce 2015 došlo rovněž k radikalizaci části levicové extremistické scény, ke

kteřé došlo v reakci na policejní akci Fénix. Nicméně již v roce 2016 se situace značně uklidnila a došlo k marginalizaci jak pravicové, tak levicové scény. Nicméně možné riziko představují populistická uskupení, upožadování ideologických východisek extremistických subjektů a rozostření hranic mezi jednotlivými proudy.

Zatímco ve zprávách BIS, které jsou orientované na širší problematiku bezpečnosti, je problematice extremismu vyhrazeno poměrně úzký prostor. Oproti tomu představují zprávy MV ČR rozsáhlé analýzy o stavu extremismu na území ČR. Ve svých zprávách MV ČR využívá informace získané BIS doplněné o informace PČR a krajských rezortů. Jejich výstupy se shodují na tom, že v ČR nedochází k ohrožením základních principů demokracie a svobody občanů. To se je ovšem v rozporu s tím, jak situaci vykreslují těmito institucemi zkoumaní aktéři. Snahy oslovit veřejnost vedly ke stírání rozdílů mezi extremistickými, populistickými a některými tradičními stranami, které v mnoha otázkách zastávaly stejné postavení (např. migrace, euroskepticismus, zavádění prvků přímé demokracie). Zároveň se tyto strany snaží aplikovat delegitizační nálepku extremismu na jiné aktéry, přičemž zde vyzdvihují jejich odlišné atributy (například propojení s neonacistickou scénou), které se touto cestou snaží diskreditovat.

Podle toho, jak byly jednotlivé kapitoly postupně řazeny ve zprávách, se můžeme domnívat, že kapitoly řazené výše představují vyšší riziko pro bezpečnost ČR (usuzují na základě toho, že se ze zpráv vytratila kapitola o protiromských aktivitách, naopak se zařadila kapitola o protiimigračních a protimuslimských aktivitách). Vztáhneme-li tuto analogii na podobu zpráv vyplývá z nich, že pravicový extremismus představuje pro státní instituce vyšší hrozbu než extremismus levicový. Tomu ovšem může nahrávat i to, že širší veřejnost se snáze ztotožňuje s myšlenkami a postoji pravicového extremismu (jehož hranice se postupně stírají), než s postoji levicového extremismu. To může být i dáno větší

medializací pravicové scény, kdy média daleko ostřeji kritizují pravicové akce (s ohledem na naši historickou zkušenost s nacismem). Jak můžeme vidět na grafu níže je levicová scéna aktivnější v pořádání akcí, a to i navzdory tomu, že je její členská základna podstatně menší a rozdrobenější a část scény dlouhodobě stagnuje.

4 Soudní znalci a jejich vliv na vnímání extremismu

Právní řád České republiky neoperuje s pojmem extremismus, pojem v něm není definován. Stejně jako extremismus je i právo a jeho výklad závislé na společnosti, ve které vzniká, na její kultuře a hodnotách. Stejně jako se vyvíjí a proměňuje společnost, tak se vyvíjí a proměňuje výklad práva. Právo je jedním z komponentů systému sociální kontroly, „představuje onen systém normativní úpravy, který je nejsilněji formalizován, racionálně vytvořen a vykazuje vysoký stupeň dělby práce a účelové orientace“ [Urbanová 2006: 8]. Cílem sociální kontroly je pak to, aby jednotlivci a skupiny nevykazovali větší odchylky od společensky uznatelných norem chování. Tyto normy jsou pak vynutitelné díky socializaci (předávání vzorů chování) a právnímu uspořádání dané společnosti [Urbanová 2006: 8, 14]. Vynutitelnost norem pak spadá do pravomocí represivních složek. Jasně definovat hranice sociální kontroly je téměř nemožné, jsou integrální součástí společnosti a veškeré mechanismy vedoucí ke konformitě mohou být vyloženy jako sociální kontrola [Urbanová 2006: 147]. Udělení extremistické nálepky je politickým aktem, nicméně posouzení o nedemokratičnosti je v rukou Ministerstva vnitra ČR nebo soudů [Černý 2005: 12]. V rámci soudního řízení mohou v jednom případě dojít dva soudy nejvyšší instance k rozdílnému verdiktu [Mareš 2013].

V České republice je vztah mezi právem a sociální vědou sám o sobě komplikovaný, a to zejména s ohledem na extremismus, k jehož projevům jsou často vypracovávány znalecké posudky, které vypracovávají sociální vědci, jejichž význam pro společnost není v českém prostředí vnímán pozitivně. „Soudní znalectví obecně má přispívat k důkladnějšímu poznání skutkového stavu v různých oblastech práva, z hlediska extremistických deliktů pak v důkazním řízení ve správním a trestním řízení. Jeho podstatou je zprostředkovat odborné poznatky, které nejsou známy běžným účastníkům právních vztahů soudního řízení a které jsou přitom podstatné pro rozhodnutí v právních vztazích a v soudním řízení“ [Mareš 2015: 70]. Soudní znalci by zároveň měli být neutrálním tělesem, které řeší skutkové otázky, tzn. nesmí řešit právní otázky. Znalci jsou

zapsání v seznamech u krajských soudů a Ministerstva spravedlnosti, státní orgán však může ustanovit znalcem i osobu, která není v seznamu znalců zapsána. Tato osoba musí mít odborné předpoklady pro zpracování posudku a vyslovit souhlas s takovým ustanovením. Nicméně i to může nastat pouze v několika zákonem definovaných situacích.¹⁵ Znalci mohou být i ústavy, které se specializují na znaleckou činnost a jsou zapsány do seznamu znaleckých ústavů [Zákon č. 36/1967 Sb.]. Pokud situace nevyžaduje vypracování znaleckého posudku, je možné vypracování odborného vyjádření, jehož podoba není nikde zakotvena [Mareš 2015: 72].

Ke znaleckým posudkům by mělo být přistupováno stejně jako k jinému důkaznímu materiálu, nicméně v českém soudnictví je posudkům přikládána daleko vyšší váha. Poslední dobou se stále častěji vyskytují případy, kdy se názory znalců liší. „Obecně lze konstatovat, že české právo klade důraz na odbornou způsobilost a nepodjatost znalce a na jeho roli coby „dodavatele“ informací a znalostí, které jiní účastníci řízení nemají“ [Mareš 2015: 72]. V 90. letech byly znalci na extremismus přibíráni ad hoc a až od roku 1998 byli znalci rekrutováni z oborů historie a politologie [Mareš 2015: 74]. Problematické ovšem bylo zapisování znalců do seznamů, respektive do znaleckého oboru, které od 60. let nebyly novelizovány a obory jako politologie se v nich nevyskytovaly. Znalci byli dlouho zapsáni ve dvou kategoriích, kriminalistika (vzhledem k tomu, že některé extremistické přestupky spadaly do oboru kriminalistika) a společenská závadnost textů a zástupné symboly. „Teprve v situaci, kdy nárůst agendy extremistické trestné činnosti vyžadující znalecké zkoumání narůstal, v roce 2008 ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil na základě žádostí Ministerstva vnitra zřídil obor sociální vědy – odvětví politologie a v jeho rámci pak mohly existovat různé znalecké specializace s extremistickou tematikou. Tento krok uznání

---

¹⁵ „Není-li pro některý obor znalec do seznamu zapsán, nemůže-li znalec zapsaný do seznamu úkon provést, jestliže by provedení úkonu znalcem zapsaným do seznamu bylo spojeno s nepřiměřenými obtížemi nebo náklady“ [Zákon č. 36/1967 Sb., § 24].

„sociálněvědní expertízy“ byl tedy důsledkem znalostního deficitu a potřeby podložit vlastní rozhodnutí u orgánů činných v trestním a právním řízení poznatky, které byly chápány jako sociálněvědní, nikoliv kriminalistické” [Mareš 2015: 75].

„Na základě právních předpokladů a obecného vymezení sociálních věd, resp. politologie a příbuzných oborů, by bylo možné se domnívat, že budou soudně využívány poznatky sociálních věd získané na základě metodologie a teorie těchto věd“ [Mareš 2015: 76]. Reálně jsou dotazy směřovány na charakteristiku symbolů, CD nosičů apod. Podle zainteresovaného aktéra, jehož identita zůstane z právních důvodů skryta, se v soudní znalci v procesech s extremismem zabývají symbolikou, která je však jasně extremistická a vyžádání soudního posudku je ztrátou času a prostředků. Znalec se vyjadřuje k věci, která má je jasně extremistická a jeho posudek slouží k legitimizaci postupu státních institucí. Dotazy jsou často kladeny na předměty, které jsou známy nejen vysokoškolsky vzdělaným jedincům, ale i širší veřejnosti, jako například na význam hákového kříže [Mareš 2015: 76]. Ze znaleckého posudku vypracovaného Josefem Zouharem, který je volně přístupný na internetu, je zřejmé, že znalecký posudek byl zadán se záměrem legitimizovat postup státních orgánů. Posudek se zaměřuje na rozbor projevu německého neonacisty Robina S., který pronesl v květnu 2011 v Brně a jehož obsah je jednoznačně rasistický a nabádající k nenávisti. Soudem zadaná otázka zněla: „Proveďte rozbor projevu Robina S. učiněného při demonstraci v Brně v parku Koliště dne 1. 5. 2011 a to z hlediska vazby či možné propagace některého z hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, zejména se pak vyjádřete a konkretizujte, zda v projevu či jeho části došlo k otevřené propagaci a projevům myšlenek rasové výlučnosti, nesnášenlivosti a zášti k jinému národu, národnostní menšině, etniku či jiné, rasově odlišné skupině obyvatel“ [Znalecký posudek č. 40/2014]. Již soudem položená otázka je pro soudního znalce značně omezující. Součástí znaleckých posudků není posouzení úmyslu pachatele nebo nebezpečí plynoucí z určitého chování jedinců – to posuzuje soud [Mareš 2015: 76]. Znalci v oboru extremismus pak slouží jako legitimizační

autorita, která pramení z jejich odbornosti v dané oblasti. Jejich odbornost se zároveň může stát terčem pro jejich diskreditaci, nemají-li potřebné vysokoškolské vzdělání (PhD. a vyšší). Což představuje určitý paradox vzhledem k jejich reálné znalecké aktivitě jakožto symbolologů, nicméně ze strany státního aparátu je vysoká odbornost vyžadována, protože čím vyšší autorita požehnala jeho postupům, tím vyšší legitimitu tyto postupy mají.

Znalecké posudky nebo jiná odborná vyjádření dále slouží jako nástroj, díky kterému se do soudního procesu dostávají informace ze zpráv zpravodajských služeb, které nejsou standardně využívány v soudních procesech. Nejvyšší soud tuto praxi uznal za správnou. „[...] Nejvyšší soud dodává, že pokud se podkladem pro označení skupin a hnutí, vyznávajícího rasistické, neonacistické či antisemitské názory a myšlenky, stala výroční zpráva Ministerstva vnitra Č. r., nelze takovému postupu nic vytknout. Zjišťování existence a případné monitorování takových skupin osob na území Č. r. evidentně spadá do kompetence této státní instituce“ [Nejvyšší soud 2006 cit. dle Mareš 2015: 77]. „Soudní znalci v oblasti extremismu jsou obecně nadužíváni a jejich pozice se stala v českém prostředí mimořádně důležitá, zvláště v trestním řízení. Znalecké posudky však již byly využity i při zásazích státních orgánů do práva shromažďovacího a sdružovacího. V této souvislosti sice bylo několikrát apelováno na změnu přístupu a na větší samostatnost orgánů činných v trestním řízení (Ministerstvo vnitra 2008), praxe však zůstává v zásadě neměnná, a to i za situace, kdy je znalců „na extremismus“ nedostatek“ [Mareš 2015: 78]. Vzhledem k nárůstu zájmu o soudní znalectví došlo k jeho politizaci, nejen kvůli tomu, že se o něj zajímaly státní orgány, ale i jiné politické subjekty, kdy se do popředí jejich zájmu dostávaly zejména vyjádření těchto znalců. Soudní znalci pak byli zapojováni do tvorby protiextremistické politiky ze strany státních institucí, kdy vypracovávali expertízy a různé manuály nejen pro policejní účely. V médiích vystupovali jako morální autority a docházelo k jejich adoraci. Z druhé strany ovšem docházelo k tomu, že se znalci stávali terči útoků extremistů, a to i přes to, že některé posudky byly

zpracovány na jejich obhajobu [Mareš 2015: 78]. Během roku 2012 se objevovali „organizované aktivistické platformy nabízející právní asistenci či koordinaci v rámci trestního stíhání. V některých případech docházelo jednak k záměrné bagatelizaci předmětů trestního stíhání, tak i cíleným verbálním útokům, nepřímému vyhrožování či obecně mediální šikaně konkrétních osob, zejména zástupců justice a soudních znalců“ [MV ČR 2013: 21]. Během soudních procesů rovněž dochází ke strategickému napadání a zpochybňování důvěryhodnosti znalců ze strany obhájců, součástí takovéto strategie byla samozřejmě i medializace procesu. Znalci bývají často osočováni ze závislosti na finančních odměnách vyplácených státními institucemi, což podryvá jejich neutralitu. Dále z vyjadřování znalců, která ovšem přímo nesouvisí s případem. V neposlední řadě bývá předmětem, který neumožňuje znalcům být objektivní, jejich původ.¹⁶ V České republice se naprostá většina posudků týká pravicového extremismu [Mareš 2015: 79]. Soudní znalci představují pro extremisty reálné nebezpečí, protože jsou to právě oni, kdo určují, zda daný přečin byl projevem extremistickým. Znalci jsou často zavaleni otázkami, na které by neměly být předmětem znaleckého zkoumání [ČT 24 2012]. Jeden z bývalých soudních znalců na extremismus Mazel v rozhovoru pro Českou pozici¹⁷ sdělil, že z deseti posudků je až polovina vypracována zbytečně [Drlíková 2012]. To pramení ze zvýšené potřeby legitimizace důkazů v trestním a později i správním řízení. Nedostatek soudních znalců v oboru extremismus může vést k tomu, že bude narušen samotný proces protiextremistické represe. Od znalců se rovněž neočekává širší vyjadřování k přestupkům s extremistickým charakterem a je od nich vyžadováno pouze posvědčení skutečností, které není třeba před soudem dokazovat. „V zásadě je tedy vhodné, aby význam sociálněvědního znalectví v oblasti extremismu oproti

---

¹⁶ „Právní zástupce [...] Petr Kočí [zastupující členku DSŠS] označil [soudního znalce] Michala Mazla za podjatého, protože jeho příjmení údajně odkazuje na židovský původ. Jako osoba židovského původu pak nemá posuzovat otázky související s šoa, německým nacionálním socialismem apod. Soud tuto námitku neuznal, Kočí byl následně za tento výrok potrestán pozastavením činnosti u České advokátní komory a vypověděl plnou moc k obhajobě. Mazel však následně rezignoval na znaleckou činnost“ [Mareš 2015: 79].

¹⁷ Patří pod Lidovky.cz.

předchozímu a současnému stavu poklesl“ [Mareš 2015: 80]. Postavení znalců je v českém prostředí nepochopeno a jejich posudkům bývá často přikládána větší hodnota, než jim náleží. Navíc dochází k jejich nadužívání (a to nejenom ve sféře politického extremismu). Soudci se pak často přiklání k závěru takových posudků, čemuž napomáhá již zažitá praxe [Kolman 2017].

Jak vyplývá z výše uvedeného, představují soudní znalci na extremismus v českém prostředí poměrně významné aktéry ve formování vnímání extremismu. Jejich práce je často medializovaná, a to buď v pozitivních, či negativních konotacích. Ačkoliv je, podle informací dostupných od bývalých znalců (Mareš, Mazel) či zainteresovaného aktéra, je náplní znaleckých posudků často analyzování symboliky, která by měla být na první pohled jasná jak represivním složkám, tak samotným soudcům. Není jim zákonem umožněno provádět analýzu záměru či bezpečnosti zkoumaného jednání pro společnost. Jejich činnost je tak ve velké míře zaměřena na legitimizování důkazů, které by měly být legitimními samy o sobě.

5 Političtí aktéři

Jak již bylo nastíněno v úvodu práce, je k formování společenského diskurzu potřebný značný symbolický kapitál a přístup k médiím, která mají stále vyšší vliv na společnost. Zejména pro politické aktéry představuje nakládání s nálepkami jako extremismus a radikalismus efektivní nástroje k poškození jejich politických oponentů, jejich diskreditaci a snižování věrohodnosti jejich výroků. V posledních letech problematika extremismu začala nabývat nového rozměru, kdy nová a poměrně silná populistická hnutí začala přejímat část extremistické rétoriky. Populistická hnutí se snaží vymezovat vůči pravicovým extrémistům z toho důvodu, že ačkoli sdílejí některé jejich názory, nechtějí být spojována s negativními konotacemi takové nálepky. Zároveň se vymezují vůči mainstreamovým a klasickým stranám či establishmentu, který pro ně nepředstavuje pravou demokracii, ale naopak brání lidu v prosazování jeho základních práv a svobod, respektive principům přímé demokracie. Nicméně jejich rétorika je často stejná nebo velice podobná zejména výrokům krajní pravice.

Následující kapitola se zaměří na politické aktéry, kteří jsou schopni ovlivnit veřejné mínění, a je jim ze strany médií poskytován dostatečný prostor pro jejich prezentaci. Rovněž se tito aktéři musí k extremismu a radikalismu vyjadřovat. Vzhledem k rozsahu práce není možné zkoumat veškeré výstupy politických aktérů a práce je omezena pouze na programová prohlášení zkoumaných stran. Zároveň se práce zaměřuje na parlamentní strany, které získaly podporu části společnosti a lze se proto domnívat, že společnost bude sdílet jejich postoj k extremismu. Z toho důvodu nejsou součástí této kapitoly marginální strany jak z pravého, tak levého extremistického spektra jako např. DSSS, ND a další podobné marginální subjekty. Tyto subjekty jsou zkoumány státními institucemi jako např. BIS či MV ČR (viz kapitola 3) a nepředstavují morální podnikatele, kteří by byli schopni sami formovat veřejný diskurz a pojmy extremismus a radikalismus. Jedná se právě o ty „outsidery“, ve smyslu, v jakém o nich mluví Becker [1966] ve svém díle, kteří naplňují určitá očekávání, která veřejnost od

těchto subjektů má. Tím přispívají k reprodukovatelnosti přidělených extremistických nálepek, které jsou jim přidělovány zvenčí a jejich schopnost měnit jejich význam je minimální.

Zkoumanými aktéry jsou tedy parlamentní strany, které se ve svých programech či prohlášeních nějakým způsobem vyjadřují k problematice extremismu, jsou jako extremistické označovány, nebo se snaží pracovat s nálepkou extremismu ve snaze diskreditovat své oponenty. Vzhledem k vysoké morální autoritě, které se v posledních letech těší lidově zvolený prezident, je i instituce prezidenta ČR součástí této kapitoly. Ačkoli v institucionálním nastavení ČR nemá prezident velkou pravomoc, mají jeho výroky dopad na širokou společnost a přispívá tak jednoznačně k formování pojmů extremismus a radikalismus a k posouvání jejich mantinelů.

5.1 Politické strany

V této kapitole se zaměřím na programová prohlášení politických stran. Vzhledem k rozsahu práce a množství dalších vyjádření, kterými strany komunikují s voliči, není dostatečný prostor k analyzování všech výroků a vydaných prohlášeních. Vzhledem k tomu, že i v předchozích kapitolách jsou zkoumány oficiální dokumenty státních institucí, tak k udržení oficiální linie se práce zaměří na programy stran. Problémem je, že ve svých programech se strany nezabývají definicí toho, co považují za extremistické či radikální. Vymezování skrz program tak působí zejména v rámci jejich snahy se od takovýchto subjektů odlišit a legitimizovat své postoje a posilovat svou pozici v očích společnosti.

Zkoumanými stranami jsou Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU–ČSL), Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), Občanská demokratická strana (ODS), Svoboda a přímá demokracie (SPD), a TOP09. Strany ANO2011 a ČSSD, se ve svých programech k extremismu nevyjadřují. Součástí není hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, které se po vnitřních neshodách rozpadlo. Oficiální stránky hnutí byly zrušeny a

program pro volby 2013 nelze již dohledat. Zároveň se domnívám, že Okamurovo SPD je dostatečně ilustrativním pro účel práce. Práce tedy zkoumá programy stran z let 2013 a 2017, kde se zaměřuje na to, jak strany pracují s pojmy extremismus a radikalismus, popřípadě jak se vyjadřují k migraci a migračním politikám ČR a EU. Strany jsou řazeny abecedně.

KDU–ČSL

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU–ČSL) ve svém programovém prohlášení pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2013 se v bodě „právo na život a bezpečí“ zabývá hrozbou extremismu a terorismu, tento bod je však spjat zejména s terorismem a prohlubováním spolupráce v rámci organizací NATO a EU jakožto garantů bezpečnosti. Zároveň strana apeluje na dialog mezi islámskými duchovními a evropskou společností. Na téma migrace reaguje program tím, že by strana bude prosazovat vstřícný přístup k těm, kteří mají dle mezinárodního práva nárok na azyl, a že integrace do majoritní společnosti by měla být státem oceňována, nicméně nelegální migrace by měla být potírána [KDU–ČSL 2013: 12]. V roce 2017, strana prohlašuje, že bude využívat „[...] pozice České republiky jakožto jednoho z evropských lídrů v boji s dezinformačními kampaněmi a dále se budeme věnovat boji s islamistickou propagandou a levicovým i pravicovým extremismem“ [KDU–ČSL 2017: 11]. V úvodním slově se její předseda Pavel Bělobrádek zavazuje, že: „Nikdy neslibujeme, co nemůžeme splnit a vyhýbáme se populismu a levým i pravým extrémům“ [KDU–ČSL 2017: 2]. S ohledem na migrační krizi, se strana zavazuje k „regulaci migračních toků a eliminaci ilegální migrace“ [KDU–ČSL 2017: 11].

Můžeme zaznamenat posun strany, kdy v roce 2013 hovoří o islámu pozitivně a o potřebě navazovat dialog, zatímco v roce 2017 je již využito negativních konotací. To můžeme interpretovat tak, že strana v rámci udržení si elektorátu reflektuje některé extremistické postoje. Strana se tak snaží vymezit vůči stále více se rozměňujícím se hranicím extremismu a vůči populistickým stranám.

KSČM

Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), která bývá označována za extremistickou či antisystémovou stranu, ve svém programu v roce 2013 deklarovala odpor vůči všem formám terorismu (včetně státního) a apelovala na roli OSN v mezinárodním systému [KSČM 2013: 5]. Ve svém programu z roku 2017 se KSČM zavazovala k tomu, že bude „[h]ájit mír spolu s občanskou veřejností a mírovými organizacemi a řešit příčiny nestability [což] je důležité pro eliminaci vážných hrozeb pro naši samotnou existenci“ [KSČM 2017: 21]. Čehož chtěla strana dosáhnout mimo jiné skrz „[p]osílení boje proti fašismu, rasismu, náboženské a jiné nesnášenlivosti a diskriminaci“ [KSČM 2017: 22]. Dále strana ochránila vůči „*vnucovaným*“ kvótám EU na přijímání uprchlíků, na požadovala od EU silnější regulaci migrace [KSČM 2017: 22]. Strana se tak snaží vykreslit pozitivně jakožto obránce míru a evropských hodnot.

ODS

Občanská demokratická strana (ODS) ve svém programu pro volby 2013 zavazuje, že se bude snažit zvýšit pocit bezpečí občanů (zejména v oblastech, kde se vyskytuje vyšší počet sociálně nepřizpůsobivých občanů). Podle ODS musí státní orgány klást důraz „[...] jak na účelné potlačování drobné kriminality, tak na řešení vážné situace v některých částech naší země, kde sociální problémy radikalizují společnost a tohoto stavu zneužívají extremisté“ [ODS 2013: 24]. Proti extremismu a rasismu by měl stát být schopen „okamžitě a tvrdě zasáhnout“, za tímto účelem by mělo dojít k posílení obcí a PČR k zajišťování veřejného pořádku. S ohledem na migrační politiku je v programu 2013 zmíněna spíše okrajově ve smyslu, že musí být přínosem pro ČR a mělo by dojít k zamezení vstupu jedincům, kteří chtějí pouze čerpat ze sociálního systému [ODS 2013: 24–25]. V programu vypracovaném pro volby 2017 v otázkách vnější a vnitřní bezpečnosti apeluje ODS na roli profesionální armády a koordinaci všech složek integrovaného záchranného systému stejně jako na roli občanů v dosahování kýženého stavu

bezpečnosti země. ODS ve svém programu deklaruje odebrání pravomoci městské policii.¹⁸ Jako další strany se staví proti kvótám EU, dále apeluje na přípravu integrovaného záchranného systému na boj proti terorismu a projevům násilí a na řešení mimořádných situací, lepší koordinaci zpravodajských služeb a zákonnou úpravu podmínek pro činnost bezpečnostních agentur [ODS 2017: 10]. V bodě třináct – právní stát a spravedlnost – silně apeluje na rovnost občanů před zákonem a vyváženost moci výkonné, zákonodárné a soudní. Dále s v programu nachází tvrzení, že se ODS zasadí o „[z]esílení právní ochrany občanů bránících své obydlí nebo soukromý majetek proti násilnému či neoprávněnému vniknutí cizí osoby“ [ODS 2017: 13]. To můžeme vnímat jako snahu o oslovení radikalizující se části veřejnosti, která se v důsledku migrační krize obávala o svou bezpečnost. Tímto krokem se jim tradiční strana mohla více přiblížit a část z nich oslovit.

SPD

Hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD) hned v prvním bodě svého programu prohlašuje, že se bude snažit zavést „radikální změnu politického systému“ [SPD 2017], kdy chce prosazovat přímou demokracii spolu s přímou volbu nejen starostů a hejtmanů, ale i poslanců. Strana odmítá „pozitivní diskriminaci a preferenci občanů na základě rasy, etnika nebo náboženství“ [SPD 2017] a je „proti pokusům omezit právo občanů legálně nabývat a držet zbraň“ [SPD 2017]. SPD ve svém programu kritizuje stávající sociální a společenský systém, když tvrdí že „vzniká vrstva lidí, kteří již nemají zájem pracovat, neznají slova jako povinnost a odpovědnost a terorizují své okolí kriminalitou“ [SPD 2017], čímž zároveň legitimizuje své politiky proti pokřivenému systému, který se nezastává prostého lidu. Ten je v tomto systému šikanován a ponižován. Podle SPD si „[p]odporu zaslouží pouze ti, kteří vedou řádný život a řádně vychovávají děti“ [SPD 2017]. SPD obviňuje tradiční strany z neřešení situace, kdy nepřizpůsobiví jedinci „parazitují“ na bohatém sociálním systému, zatímco „jsme poslouchali tahanice

---

¹⁸ „[A]by se nevěnovala jen vybírání pokut za dopravní přestupky, ale především pomoci“ [ODS 2017: 10].

pana Babiše, pana Sobotky, pana Kalouska a dalších na téma majetku politiků, nákupu dluhopisů a podobně. Jsou to jen prázdná slova a politický cirkus“ [SPD 2017]. Zde vidíme snahu SPD legitimizovat svoji politiku a nabádat k nedůvěře tradičním stranám.

V rámci migrační krize se SPD ve svém programu vyjadřovala proti imigraci a proti islámu, kdy se zavazovala, že šíření a propagaci šarií a džihádu postaví mimo zákon. „Nechceme zde nepřizpůsobivé imigranty nebo příchod islámských náboženských fanatiků. [...] Policie České republiky musí zahájit účinnou kontrolu hranic a zpravodajské složky musí důsledně sledovat islamisty podporující džihád a šariú. Orgány činné v trestním řízení musí důsledně postihovat projevy radikálního islámu“ [SPD 2017]. SPD se věnovala problematice migrace a islámu ve svém programovém bodě, který nazvala: „Ne islámu, ne teroristům. Víc je bezpečnost našich občanů“ [SPD 2017]. Kde odmítá „vnuceně přijímat nelegální imigranty a odmítáme islamizaci naší země pod záminkou multikulturalismu. Nedovolíme v České republice vznik páté kolony radikálních muslimů. Právo šariá a islámský džihád jsou ohrožením naší svobody a bezpečnosti“ [SPD 2017]. „Odmítáme jako nepřijatelné, aby imigranti stáli nad zákonem, jak to vidíme v sousedních zemích. Prosadíme, aby zákony platily pro všechny stejně“ [SPD 2017].

SPD často pracuje s nálepkou „nepřizpůsobiví“, kterou označuje ty segmenty společnosti, které nesplňují její představy o dobrých občanech. Přičemž dobrý občan má zaměstnání, optimálně tři potomky a nevyznává islám. V rámci svého programu se hnutí snaží označit tradiční strany za příčinu nefungujícího sociálního systému, který zanedbává potřeby „poctivých“ občanů.

TOP09

V programu z roku 2013 se TOP09 k extremismu vyjadřuje pouze v bodě jedenáct (bezpečnost, boj s kriminalitou a korupcí), kde strana dochází k závěru, že

neúměrné finanční zvýhodňování zranitelných skupin není udržitelé. Řešení strana vidí v „prevenci patologických jevů, vzdělávání znevýhodněných skupin a takové úpravy sociální politiky, které povedou znevýhodněné skupiny k potřebě zapojit se na trhu práce. Pocit rozhořčení nad neplněním povinností konkrétních občanů nesmí vyústit v jednoduchá a diskriminační řešení vůči celým skupinám. Budeme důsledně vystupovat proti všem formám extremismu a nesnášenlivosti, které se v naší společnosti projevují“ [TOP09 2013: 27]. Přitom strana sama projevuje jistou míru zaujatosti vůči části společnosti.

Překvapivě častěji se TOP09 věnuje problematice extremismu ve svém programu pro volby 2017. Již v preambuli programu TOP09 dochází k apelu na „rozumnost“ voličů, kdy strana prohlašuje, že se ČR nachází na křižovatce, a kdy občané budou rozhodovat o tom, zda chtějí pouze formální demokracii, nebo skutečnou, nebo zda ČR bude součástí západní Evropy, nebo „zda se ocitneme na periferii Evropské unie pod posilujícím ruským vlivem“ [TOP09 2018]. Dále upozorňuje na budoucí hrozby, které dělí na symetrické a asymetrické, přičemž se zaměřuje na asymetrické mezi které „patří terorismus, radikalizace, kriminalita, extremismus, dezinformační kampaně, subverze či cílené podkopávání legitimacy státní správy. Vedle uvedených skutečností musíme mít na zřeteli řešení vnitrostátních konfliktů, které budou provázeny humanitárními krizemi, ekonomickým propadem a destabilizací společnosti“ [TOP09 2018]. „Vedle pravicového a levicového extremismu se budeme věnovat přípravám a snižování rizik islámského extremismu, který tvoří dominantní podhoubí pro teroristické aktivity v Evropě“ [TOP09 2018]. Strana dále nepřipouští vytváření paramilitárních skupin na extremistických základech, které odmítají demokratické principy a ukotvení ČR v euroatlantickém prostoru. Zároveň strana poukazuje na to, že se bezpečnostní instituce dostatečně nevěnují islámskému extremismu [TOP09 2018]. V tom můžeme vidět snahu strany akcentovat téma, pro veřejnost klíčové, a stavět se na stranu „ochránců“ a upozorňovat na problémy, které státní instituce ignorují. Strana si rovněž klade za cíl připravit na nové hybridní hrozby nejen státní instituce

(zpravodajské služby, armádu, státní správu), ale i veřejnost. Dále „pozice jednoho z evropských lídrů v boji proti dezinformacím a rozšíří své odborné schopnosti v úspěšném potírání a rozkrývání cizí propagandy. Budeme podporovat občanská sdružení působící v oblasti potlačování extremismu“ [TOP09 2018]. Strana ve svém programu tedy jako problém označuje nezáměr státních institucí o problematiku islámského extremismu, a deklaruje, že bude apelovat na nápravu.

Strany jsou ve svých programech více umírněné než v jiných mediálních prohlášeních. Zatímco v roce 2013 reflektovaly otázku nepřizpůsobivých občanů, představovala v roce 2017 hlavní témata migrace, islám, populismus a šíření dezinformací. Nejčastěji se strany obviňovaly ze zhoršeného stavu státní instituce, SPD pak etablované strany (ANO, ČSSD a TOP09).

5.2 Prezident České republiky

Prezident České republiky Miloš Zeman představuje silného morálního podnikatele, jehož symbolický kapitál pramení primárně z toho, že se jedná o historicky prvního všelidově zvoleného prezidenta. Jeho znovuzvolení mu přineslo ještě silnější postavení. Pro velký segment společnosti představuje Zeman morální autoritu, jejíž výroky jsou vnímány jako pravdivé a správné. Miloš Zeman využívá svého postavení silného morálního podnikatele k dehonestaci a diskreditaci politických oponentů a k marginalizaci a stigmatizaci určitých skupin. V práci je zkoumáno jeho první funkční období (2013–2017). Analyzovány jsou projevy a mediální sdělení prezidenta ČR dostupné na oficiálních stránkách Pražského hradu nebo osobních stránkách Miloše Zemana. Pro vysoké množství dat jsou vybrány pouze ty, které nejlépe ilustrují snahy Zemana formovat konstrukce extremismu nebo demonstrují to, jak využívá negativních nálepek spjatých s extremismem k marginalizaci svých oponentů.

Extremismus je podle hlavy státu „založen na rasové nenávisti, ale také na víře v jedinou poznanou pravdu, v odmítání plurality názorů, který [navléká] občany do fyzické i názorové uniformy a který nenápadně opět ohrožuje naši společnost a

těží někdy i z váhavosti demokratických politiků neschopných postavit se čelem některým aktuálním problémům“ [Zeman 2016a]. Dále pro něj extremismus představuje celou řadu aktivit, jejichž cílem je zničit jinou civilizaci. Jako příklad uvádí nacistické Německo, které „se nejprve snažil[o] zničit Židy, potom Slovany a postupně další a další“ [Zeman 2016b]. Zeman tak reprodukuje negativní konotace spjaté s extremismem a hovoří o něm jako o něčem neslučitelném s civilizovanou a demokratickou společností.

Ještě před migrační krizí se Zeman snažil negativně rámovat islám, když upozorňoval na to, že vzniká nové nebezpečí radikálního islámu [Zeman 2014legionáři]. V průběhu migrační vlny upozorňoval na to, že došlo k naplnění jeho obav, čímž zpětně legitimizoval své postoje a zároveň zvýšil svůj kapitál jakožto odpovědného vůdce předvídajícího společenský vývoj. Ve svých projevech se dále snažil marginalizovat jedince, kteří se neobávali příchodu migrantů, když tvrdil že „člověk, který nemá obavy z migrační vlny, se tak trochu podobá člověku, který neměl obavy z nástupu nacismu v Německu“ [Zeman 2015blesk]. Tím, že přirovnává migraci k nacismu, vytváří její negativní obraz ve společnosti. Dále se snažil vyobrazovat sám sebe a své stoupence pozitivně, jakožto racionální, uvědomělé jedince, schopné kritického myšlení, kteří nezastávají xenofobní stanoviska, ale jsou pouze obezřetní k důsledkům, které mohou z migrace (zejména muslimů) plynout. „Domnívám se, že je zapotřebí tolerance vůči odlišným názorům, že každý má právo ve svobodné společnosti tento názor vyjádřit, ale také že opačný názor nesmí být ve skutečně svobodné společnosti umlčován a označován různými nálepkami nebo dokonce nadávkami, jako je: „extremisté, xenofobové, islamofobové, rasisté nebo fašisté“. Nálepka či nadávka není argument a prokazuje pouze myšlenkovou nedostatečnost těch, kdo ji vyslovují. [...] Náš národ není xenofobní, v tomto národě, v této zemi, žije více než půl milionu cizinců a dokáží najít soužití s naší kulturou, jsou přijímáni přátelsky a nejsou s nimi žádné problémy, naopak naší společnosti prospívají. Ale jejich kultura je plně slučitelná s evropskými hodnotami. Není to kultura vrahů

a není to kultura náboženské nenávisti“ [ČT 2015]. Zde opět dochází k vytváření diskurzu neslučitelnosti islámu s evropskými hodnotami a stigmatizaci muslimů, které vyobrazuje v negativních konotacích. Zároveň svému elektorátu přisuzuje pozitivní konotace – podle něj je otevřený a nebrání migraci takových skupin, které vyznávají evropské hodnoty. V reakci na jeho vystoupení na akci spolupořádanou organizací Islám v ČR nechceme odmítá Miloš Zeman, že by na jeho setkáních vystupovali zástupci rasistických či xenofobních skupin viz: „Na mých setkáních nejsou žádní rasisté, žádní xenofobové a tím méně fašisté. To, že tam jsou lidé, kteří mají obavy z migrační krize, svědčí o jejich zdravém instinktu, protože vidí v televizi, co se teď děje v sousedních státech a nesdílejí naivní víru některých nejmenovaných českých politiků, že zrovna nám se migrační krize vyhne“ [Zeman 2016c]. Čímž opět dochází k šíření diskurzu, ve kterém dehonestuje své názorové oponenty, zároveň tímto podporuje své politické spojence, jimž se snaží negativní nálepky sejmout.

Islám tak představuje „[...] náboženství, které šíří nenávist, nekřesťanské náboženství, náboženství hlásající, že nepřátelé se musejí zabíjet nebo zotročovat, že všichni nevěřící se mají zabíjet, tak se jedná o civilizaci, nebo anticivilizaci?“ [Zeman 2014dialog]. Zeman reprodukuje vytvářený diskurz, který vnímá islám negativně, kdy jej přirovnává k anticivilizaci. Dále tvrdí, že „[j]estliže budeme v našich diskusích zavírat oči a říkat, že všichni jsou mírumilovní a chtějí spolupracovat, tak to bude až příliš nebezpečné. Protože anticivilizace se ničí zbraněmi, a ne dialogem“ [Zeman 2016b]. Kde se snaží stigmatizovat nejen muslimy, ale i jejich zastánce jejichž pozitivní vztah k islámu může představovat možné ohrožení společnosti.

Nálepku, kterou prezident Zeman používá k odlišení se od extremistických subjektů, představuje „neonacismus“. Tuto nálepku použil zejména k diskreditaci DSSS, která sdílela jeho protiimigrační rétoriku. Zeman DSSS označuje za neonacistickou stranu, nikoli kvůli jejím ideologickým východiskům, ale kvůli

navázání spolupráce s neonacistickou stranou Mariana Kotleby na Slovensku. Podle Zemana „ten, kdo spolupracuje s neonacisty, je [...] sám neonacista a totéž samozřejmě platí i o straně LEV21“ [Zeman 2016d]. „Pan Vandas na to reagoval udiveně, říkal: "Jak to, vždyť já mám stejný názor na migraci jako pan prezident." Jenomže moje kritika pana Vandase a jeho strany směřovala k tomu, že on podpořil pana Kotlebu ve slovenských parlamentních volbách, a pan Kotleba, jak dobře víte, vede neonacistickou stranu na Slovensku a Němci mají takové hezké přísloví, "spolu chyceni, spolu pověšeni"“ [Zeman 2016e]. Zde vidíme snahu zbavit se extremistické nálepky tím, že její obsah spojí s neonacismem, který následně propojí se stranou, kterou se snaží diskreditovat tím, že ji bude zasazovat do negativního kontextu.

Skupinu, kterou se snaží stigmatizovat a marginalizovat představuje elita. V této snaze můžeme vidět znak populismu, jehož definičním znakem je snaha vymezovat se na vertikální ose (lid vs. elita). Zeman hovoří o tom, že se dnes „[...] setkáváme s tím, že existuje nikým nevolená pseudoelita, která své názory považuje za nadřazené názorům ostatních. Víte, uvedu vám extrémní příklad, který je tak trochu inspirován výrokem mého přítele senátora Kubery, který poněkud nezdvořile označuje lidi tohoto typu jako „dobrosery“. Já bych spíše použil elegantnějšího výroku, to jest pachatele dobra. Ten extrémní příklad spočívá v tom, že byl člověk, který absolvoval francouzské školy, pak se vrátil do své země a páchal tam dobro. Ten člověk se jmenoval Pol Pot, ta země se jmenovala Kambodža a výsledkem páchání dobra byly dva miliony mrtvých. Řeknete, a budete mít pravdu, že je to velmi extrémní případ, ale právě v extrémech se nejlépe ukazuje pravda“ [Zeman 2016f]. Přirovnáním elit k Pol Potově režimu dochází opět k přidělení negativních konotací s cílem diskreditovat systém vytvořený a udržovaný samozvolenými elitami. Tyto elity se snaží vytvářet hodnoty a názory, které by měly občané zastávat, aniž by je k tomu někdo opravňoval. Pohrdají tak lidem, který vidí pouze jako hmotu, kterou mohou vytvarovat do jim příznivé podoby a odepírají mu kritické myšlení [ČT 2015]. V aréně etablovaných

parlamentních stran se „obětí“ jeho diskreditačního úsilí stala ČSSD, která si nechala ukrást téma, které historicky bylo její doménou (obrana národního zájmu a evropských hodnot). K delegitimizaci strany pak využíval výroku, který na svém facebookovém profilu zveřejnil podporovatel ČSSD. „[P]rezident je zasrané fašistické hovado, až chcípne, tak se ožeru. To řekl nějaký Peszynski, organizátor padesátičlenné demonstrace na Sobotkovu podporu. Koneckonců, to by tak odpovídalo osazenstvu Lidového domu“ [Zeman 2016g]. Na tomto příkladu je vidět síla Zemana jako morálního podnikatele, který je schopen jemu přiřazenou negativní nálepku obrátit ne proti tomu, kdo mu nálepku udělil, ale proti straně, která s jeho výrokem neměla nic společného.

Co se levicového extremistického spektra týče, vyjadřuje se ke KSČM, které ovšem nepřirazuje negativní nálepku, ale vnímá ji pozitivně. „Komunisté jsou strana radikální levice, v tom dobrém slova smyslu. Slušelo by jim, kdyby se daleko výrazněji rozešli se svojí minulostí, protože komunistické vlády levici zdiskreditovaly“ [Zeman 2017].

Jak můžeme vidět, využívá Miloš Zeman extremismus jako delegitimizační nálepku, kterou uplatňuje vůči politickým oponentům (ČSSD) nebo ve snaze odlišit se od extremistických subjektů, se kterými v určitých tématech sdílí stejné názory (DSSS). Nositeli negativních konotací extremismu jsou pro Miloše Zemana neonacismus a islámský radikalismus. Sám Zeman vnímá jako nebezpečí pro společnost „nálepkování“, nicméně je schopen to otočit v jeho prospěch, když se snaží zbavit negativních označení xenofob, islamofob, rasista nebo fašista. Tyto nálepky se pak snaží odejmout nejen od své osoby, ale i svých politických spojenců, jejichž názory jsou součástí pluralitní demokracie.

Závěr

Práce si v úvodu vymezila za cíl zjistit, v jakém kontextu a jakým způsobem morální podnikatelé (státní aparáty, soudní znalci a političtí aktéři) v České republice pracují s nálepkami extremismus a radikalismus, a jak přispívají k tvorbě a reprodukci diskurzu těchto termínů. Jak tyto termíny spadají do jejich rétoriky, a jak je využívají k legitimizaci svých postupů a praktik.

Pro zkoumané aktéry představuje extremismus a priori negativním pojmem, který je pro ně neslučitelný s demokratickými hodnotami. Státní instituce vnímají extremismus v širším kontextu a uznávají proměnlivost tohoto termínu, o čemž svědčí snaha MV ČR odlišovat např. zločiny z nenávisti. Oproti tomu v politické sféře představuje extremismus daleko přizpůsobivější label, který lze snadno aplikovat na aktuální společenské problémy. K odsouzení deviantního chování a udělení extremistické nálepky probíhá v rámci institucí na základě spáchaného přestupku. Dochází tak ze strany státních orgánů k odsouzení na základě primární deviace [Backes 2007]. Ačkoli představují státní orgány významného morálního podnikatele, zahrnují do svých procesů další aktéry v podobě soudních znalců. Znalcům je ze strany státních institucí upíráno vyjadřovat se k posuzovaným událostem skrz metodologii a poznatky sociálních věd a jsou od nich vyžadovány víceméně pouze posudky extremistické symboliky. Znalci v oboru extremismus tak slouží jako legitimizační autorita, která pramení z jejich odbornosti v dané oblasti. Přispívají tak k posvěcení výkladů extremismu a reprodukce jeho základních charakteristik bez širšího společenskovedního kontextu.

Na rozdíl od státních institucí využívají političtí aktéři k odsouzení nejen primární, ale zejména sekundární deviace [Backes 2007]. Ta byla uplatňována některými aktéry např. SPD zejména během migrační krize, kdy docházelo k vykreslování muslimů jakožto nepřizpůsobivých, které systém staví nad zákony, čímž ohrožuje „prosté poctivé lidi“. Tento diskurz SPD dále rozvíjela, když tvrdila, že politici předvádějí politický cirkus a řešením situace se nezabývají. V tomto můžeme vidět

její populistickou rétoriku namířenou proti konkrétnímu nepříteli a elitě [Mudde 2016]. Podobný postoj zastával i prezident Zeman, který však islám přirovnával k anticivilizaci, se kterou nelze vést dialog, ale je potřeba se vůči ní bránit se zbraní v ruce. Zeman dále využíval svého postavení silného morálního podnikatele k redefinování negativních nálepek, když tvrdil, že on ani jeho stoupenci nejsou extremisté (potažmo xenofobové, rasisté či islamofobové), ale v rámci pluralitní demokracie vyjadřují svůj názor, na který mají právo. Zároveň se snažil diskreditovat své názorové oponenty, kteří jsou ve svých představách o mírumilovném islámu naivní. Další rovinou, ve které stigmatizoval své oponenty, bylo vyobrazování samozvolené pseudoelity, která potírá svobodné myšlení občanů a je vedena tzv. „pražskou kavárnou“. Neonacismus představuje další delegitimizační nálepku, kterou se Zemanovi podařilo úspěšně aplikovat např. na stranu DSSS, od které se snažil vymezovat, a kterou postupně více vytlačoval z politického spektra.

Levicový extremismus je v rámci diskurzu marginalizován i přes to, že podle zpráv BIS a MV ČR je jeho scéna aktivnější jak v pořádání akcí, tak v ohrožování veřejné bezpečnosti (žhářské útoky, útoky na soukromé aktéry a zástupce pravicových extremistů). Nicméně podle toho, jakým způsobem dochází v dokumentech k řazení jednotlivých kapitol, se domnívám, že ani pro ně nepředstavuje takové riziko jako pravicový extremismus. Většina znaleckých posudků je vypracována v souvislosti s pravicovým extremismem, z toho můžeme usuzovat, že pravicový extremismus představuje nebezpečnější formu nejen pro zkoumané státní instituce, ale i ostatní státní orgány. Zároveň je v této oblasti potřeba vyšší míry legitimizace nejen postupů státních orgánů, ale i reprodukce negativních konotací spojených s pravicovým extremismem.

Politické strany se ve svých programech levicovému extremismu výrazně nevěnují, jako bezpečnostní hrozbu spíše vnímají pravicový extremismus a populismus. Nejvíce se v tomto směru vyjadřuje Zeman, když tvrdí, že nahlížet na

migraci pozitivně je extrémně nebezpečné, a v tomto duchu se snaží diskreditovat své názorové odpůrce. To, že zkoumaní aktéři nevnímají levicový extremismus jako závažnou hrozbu může být dáno i tím, že levicový extremismus je chápán jako inkluzivní a tím pádem více demokratický [Backes 2007: 254] než exkluzivní pravicový extremismus. K tomuto vnímání rovněž napomáhá historická zkušenost s nacismem. Proto i aktéři častěji používají nálepky extremismus s pravicovým přívlastkem.

Státní instituce vnímají extremismus a radikalismu čistě jako bezpečnostní hrozby a každoročně dochází k závěru, že na území ČR nedochází k vážnému ohrožení. Termíny v politické sféře slouží jako nástroj k diskreditaci oponentů a tvorbě diskurzu, který by byl široce přijímán a napomáhal k legitimizaci jejich postojů a naplňování jejich cílů. Zatímco bezpečnostní složky nedošly k názoru, že by byla česká společnost ohrožena jinak, než zevnitř – polarizace společnosti, podpora nenávisti a xenofobie populistickými subjekty – dochází někteří političtí aktéři k závěru, že hrozbu pro společnost představují určité společenské skupiny nepřizpůsobivých. Tento diskurz poté přenáší na muslimy, kteří nesdílejí evropské hodnoty. Toto stanovisko zaujaly zejména nové populistické subjekty nicméně tradiční strany ve snaze neztratit svůj voličský elektorát tyto konstrukce rovněž přijímají.

Seznam pramenů a literatury

Prameny a literatura

Backes, Uwe (2007). Meaning and Forms of Political Extremism in Past and Present. *Středoevropské politické studie* IX (4), s. 242–262.

Becker, Howard (1966). *Outsiders: studies in the sociology of deviance* (New York: The Free Press).

Bourdieu, Pierre (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste* (Harvard University Press).

Berger, Peter – Luckmann, Thomas (1999). *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologickém vědění* (Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury).

BIS (2011). Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2010 (Praha: Bezpečnostní informační služba).

BIS (2012). Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2011 (Praha: Bezpečnostní informační služba).

BIS (2013). Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2012 (Praha: Bezpečnostní informační služba).

BIS (2014). Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2013 (Praha: Bezpečnostní informační služba).

BIS (2015). Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2014 (Praha: Bezpečnostní informační služba).

BIS (2016). Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2015 (Praha: Bezpečnostní informační služba).

BIS (2017). Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2016 (Praha: Bezpečnostní informační služba).

Bötticher, Astrid (2017). Toward Academic Consensus Definitions of Radicalism and Extremism. *Perspectives on Terrorism* 11 (4), s. 73–77.

Černý, Petr (2005). *Politický extremismus a právo* (Praha: Eurolex Bohemia).

Deiwiks, Christa (2009). Populism. *Living Reviews in Democracy* 2009, s. 1–9.

Goffman, Erving (2003). *Stigma: poznámky k problému zvládnutí narušené identity* (Praha: Sociologické nakladatelství).

Charvát, Jan (2007). *Současný politický extremismus a nacionalismus* (Praha: Portál).

Kabele, Jiří (1996). Sociální konstruktivismus. *Sociologický časopis* 32 (3), s. 317–337.

Kalamár, Štěpán – Svoboda, Ivo – Sunardi, Teddy – Vopršal, Pavel (2011). *Terminologie a symbolika užívaná soudobou extremistickou scénou* (Ostrava: Key Publishing).

Mareš, Miroslav (2003). *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR* (Brno: Barrister & Principal).

Mareš, Miroslav (2006). *Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti* (Praha: Ministerstvo vnitra ČR).

Sunstein, Cass R. (2009). *Going to Extreme: How Like Minds Unite and Divide* (New York: Oxford University Press).

Mareš, Miroslav (2015). „Znalci na extremismus“: sociální vědy ve službách vnitřní bezpečnosti? *Sociální studia* 12 (2), s. 69–82.

Mény, Yves, and Surel, Yves (2002). The Constitutive Ambiguity of Populism. In: Mény, Yves, and Surel, Yves eds., *Democracies and the Populist Challenge* (New York: Palgrave), s. 1–21.

Mudde, Cas (2016). *The Study of Populist Radical Right Parties: Toward a Fourth Wave* (Oslo: Center for Research on Extremism).

MV ČR (2003). Výroční zpráva o problematice extremismu na území ČR 2002 (Praha: Ministerstvo vnitra ČR).

MV ČR (2011). Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2010 a Vyhodnocení plnění Koncepce boje proti extremismu pro rok 2010, Koncepce boje proti extremismu pro rok 2011 (Praha: Ministerstvo vnitra ČR).

MV ČR (2012). Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2011, Vyhodnocení plnění koncepce boje proti extremismu pro rok 2011 a Koncepce boje proti extremismu pro rok 2012 (Praha: Ministerstvo vnitra ČR).

MV ČR (2013). Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2012 (Praha: Ministerstvo vnitra ČR).

MV ČR (2014). Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2013 (Praha: Ministerstvo vnitra ČR).

MV ČR (2015). Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2014 (Praha: Ministerstvo vnitra ČR).

MV ČR (2016). Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2015 (Praha: Ministerstvo vnitra ČR).

MV ČR (2017). Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2016 (Praha: Ministerstvo vnitra ČR).

Taggart, Paul (2007). Populism and representative politics in contemporary Europe. *Journal of Political Ideologies* 9 (3), s. 269–288.

Thorsell, Bernard A. – Klemke, Lloyd W. (1972). The Labeling Process: Reinforcement and Deterrent? *Law & Society Review* 6 (3), s. 393–404.

Urbanová, Martina (2006). *Systémy sociální kontroly a právo* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, v platném znění.

Znalecký posudek č. 40/2014, v trestní věci obžalovaného Robin S., vedené pod čj. 4T78/2013.

Internetové zdroje

Antifa (2011). Nová neofašistická strategie: Casa Pound (<http://www.antifa.cz/content/nova-neofasisticka-strategie-casa-pound>, 20. 4. 2018).

BIS [nedatováno]. Demokracie a ústavnost (<https://www.bis.cz>, 20. 1. 2018).

ČT (2015). Zeman: Odpůrci migrace by neměli být nálepkováni – své kritiky označil za řvoucí stádo (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1620733-zeman-odpurci-migrace-nemeli-byt-nalepkovani-sve-kritiky-oznacil-za-rvouci-stado>, 20. 4. 2018).

ČT 24 (2012). Proč jsou znalci extremismu ohrožený druh? (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1197259-proc-jsou-znalci-extremismu-ohrozeny-druh>, 20. 4. 2018).

Drlíková, Jana (2012). Jak zreformovat institute soudních znalců na extremismus? *Česká pozice* (http://ceskapozice.lidovky.cz/jak-zreformovat-institut-soudnich-znalcu-na-extremismus-pm8-/tema.aspx?c=A120124_125526_pozice_53605, 20. 4. 2018).

KDU–ČSL (2013). Volební program KDU–ČSL 2013–2017 (<https://www.kdu.cz/getattachment/6089d21c-eba3-4e8e-b390-1b922500af73/Volebni-program-pro-volby-do-poslanecke-snemovny-2.aspx>, 20. 4. 2018).

KDU–ČSL (2017). Volební program KDU–ČSL pro sněmovní volby v roce 2017 (<https://www.kdu.cz/getattachment/f3c301fb-b96a-4915-87e4-6ad5713164a3/Volebni-program-2017-2021.aspx>, 20. 4. 2018).

Kolman, Petr (2017). Na souzení máme soudce, nikoliv soudní znalce. *Reflex* (<http://www.reflex.cz/clanek/komentare/78351/na-souzeni-mame-soudce-nikoliv-soudni-znalce.html>, 20. 4. 2018).

KSČM (2013). Volební program 2013–2017 (<http://old.kscm.cz/view/Document.asp?document=6541>, 20. 4. 2018)

KSČM (2017). Volební program do PS PČR (2017–2021) (https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Program%20KS%C4%8CM/volebni_program_kscm_pro_volby_do_ps_pcr_2017.pdf, 20. 4. 2018).

Mareš, Miroslav (2013). Miroslav Mareš / Tomáš Pecina – extremismus v ČR – Debatní klub. *Youtube* (<https://www.youtube.com/watch?v=7wc2gzGroUA>, 28. 1. 2018).

MV ČR (2010). Extremismus (<http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>, 20. 12. 2017).

ODS (2013). Volební program (<https://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf>, 20. 4. 2018).

ODS (2017). Silný program pro silné Česko (<http://www.ods.cz/docs/volby2017/Program-ODS-2017-web.pdf>, 20. 4. 2018).

SPD (2017). Politický program SPD (<http://www.spd.cz/program?type=join&title=P%C5%99idejte+se+k+n%C3%A1m&sm=1&do=openModal>, 20. 4. 2018).

TOP09 (2013). Volby 2013 do Poslanecké sněmovny (https://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2013-do-poslanecke-snemovny_894.pdf, 20. 4. 2018).

TOP09 (2018). Volební program (https://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2017-do-poslanecke-snemovny_1717.pdf, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2014a). Projev prezidenta republiky při pietním aktu uctění památky padlých u Památníku československých legionářů. *Pražský hrad* (<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-pri-pietnim-aktu-ucteni-pamatky-padlych-u-pamatniku-ceskoslovenskych-legionaru-11498>, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2014b). Projev prezidenta republiky na konferenci Dialog civilizací na řeckém ostrově Rhodos. *Pražský hrad* (<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-na-konferenci-dialog-civilizaci-na-reckem-ostrove-rhodos-11513>, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2015). Tisková konference prezidenta republiky. *Miloš Zeman prezident České republiky* (<http://www.zemanmilos.cz/cz/tiskova-sdeleni/tiskova-konference-prezidenta-republiky-351419.htm>, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2015a). Rozhovor prezidenta republiky pro Blesk. *Pražský hrad* (<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-blesk-1-12296>, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2016a). Projev prezidenta republiky při pietním aktu v Lidicích. *Pražský hrad* (<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-pri-pietnim-aktu-v-lidicich-12738>, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2016b). Projev prezidenta republiky při konferenci Rhodes Forum 2016. *Pražský hrad* (<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-pri-konferenci-rhodes-forum-2016-12918>, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2016c). Rozhovor prezidenta republiky pro Deník. *Pražský hrad* (<http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-denik-528523.htm>, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2016d). Rozhovor prezidenta republiky pro Parlamentní listy. *Miloš Zeman prezident České republiky* (<http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-parlamentni-listy743748.htm>, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2016e). Rozhovor prezidenta republiky pro Rádio Impuls. *Pražský hrad* (<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-radio-impuls-12790>, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2016f). Projev prezidenta republiky na X. sjezdu Českého svazu bojovníků za svobodu. *Miloš Zeman prezident České republiky* (<http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/projev-prezidenta-republiky-na-x-sjezdu-ceskeho-svazu-bojovniku-za-svobodu.htm>, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2016g). Rozhovor prezidenta republiky pro Parlamentní listy při návštěvě Plzeňského kraje. *Miloš Zeman prezident České republiky* (<http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-parlamentni-listy-pri-navsteve-plzenskeho-kraje-442081.htm>, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2016září). Projev prezidenta republiky v rámci 71. zasedání Valného shromáždění OSN. *Pražský hrad* (<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-v-ramci-valneho-shromazdeni-osn-12904>, 20. 4. 2018).

Zeman, Miloš (2017). Rozhovor prezidenta republiky pro Deník. *Pražský hrad* (<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-denik-28-13179#from-list>, 20. 4. 2018).

Resumé

This diploma thesis is examining how moral entrepreneurs in the Czech Republic shape the phenomena of extremism and radicalism through social constructivism and labelling theory. How they work with these phenomena as a negative label and how they are using it in their efforts to discredit their opponents. The highest state institutions (Department of Home Affairs and Security Information Service), the forensic experts in the field of extremism and political actors are examined in this thesis. Content analysis is limited to official documents provided by these actors.